

314:05

БИБЛИОТЕКА
ГРАДА БЕОГРАДА

теп. сеп. 337-52.

ЈОВ. П.-ИГ. ...

НОВА ИСКРА

Илустровани лист

Власник и уредник

Р. Ј. Одавић

ТОДНИЈА СЕДМЈА

1905

Инв. бр. Ч 8926

САДРЖАЈ

НОВЕ ИСКРЕ ЗА ГОД. 1905.

Лепа књижевност

СТИХОВИ:

оригинални

Борски: Крај огњишта 13; И само је небо 68
 Видрић, Владимир: Кипови 328
 Dis: Разумљива песма 145; Утопљене душе 309
 Букић, Душан: У звездану ноћ... 112; Љубавна прича 165
 Јелић, М.: Молитва 138
 † Јовановић, Јован Знај: Из посмртних рукописа (In der Zigeunerhütte, Mein Herz) 5; Краљева имна за Србију 44; Из посмрчади 208
 Јовановић, Милутин: Сад 231; Никад више 266; Растанак 372
 Јов., С.: Бол 281
 Каталинић, Рикард Јеретов: За „шилока“ 346
 Доврић, Божо: * * * 302
 Малушев, Душан: Жанети 50; Успомена 133; Ноћ 244; Сонет 272
 Микић, Димитрије: Вардар цвили... 38; Поклич 74
 Николић, Рикард: Црна лађа 58; Једној песми 201
 Одавић, Р. Ј.: Срећа 81; Живот 154; * * * 183; Урочице I—X 282
 П., М.: * * * 88; Ускре 102; Путник 362
 Пандуровић, Сима: Misereere 85; Њон одлазак 237; Истина 297; Потрес 359
 Петровић, М. М.: Поноћно даворје 20; Јутрење (Из збирке „Сељаци“) 325
 Сокољанин: Знаде он... 276
 Станимировић, Влад.: * * * 206; Ја не тражим... 294
 Шантић, Алекса: * * * 9; Жеља 47; Пошље много лета... 217
 Шантић, Јаков: Позни 369

преведени

Антоновић, Милорад А.: Молитва (М. Ј. Љермонтов) 210
 Д.: Пијаница (Говфик Фикрет-Беј) 340
 Д., Б.: Пјесма у сутои (Syst. Alcaïum) 115
 Ј., С.: Идеали (М. Лохвица) 177
 Nell: После три године (Paul Verlaine) 56; Љубавно лествице (Théophile Gautier) 78
 Одавић, Р. Ј.: Чаша живота (М. Ј. Љермонтов) 120; Краљевско сам чедо сине (Х. Хајне) 233; Прешерну (Е. Гангл) 241; О, када би цвеће знало... (Х. Хајне) 227
 П., М.: Тако радо (Милена Миладиновић) 16
 Р.: Последња борба (А. В. Кољцов) 181
 С.: * * * (М. Ј. Љермонтов) 344
 Станимировић, Влад.: Две Хајнеове 170; Невенчана мајка (Фр. Прешери) 263
 Хаџи-Илић, Ник.: Песма (Alfred de Musset) 109

Проза:

оригинална

Вожовић, Глигорије: У земљи без суда 45; Запис. Слика са Косова 97; Два падишахова роба 196; Митровачки потомак Будалине Тапа 263; Први корак 359
 Домјанић, Драгутин М.: Последњи станар. Из записака мога дома 193
 Бакомо (Јаков А. Шантић): У Млетцима. Пјесма у пролазу 124

Каталинић Јеретов, Рикард: Тишина 381; Лијес и зипка 381
 Матавуљ, Симо: Привидење нашег Центмена 1
 Миленковић, Таса Ј.: Како је постојало друштво за сироту и напуштenu децу 177, 206, 241
 Миладиновић, Милена: Привид 33
 Н., Ст. С.: Живот 26; Позни сусрет 60; Обмана 60; У гнезду 123; Две жеље 124; Кроз пуну 155; Прво себичење 155; Поздрав пријатеља 188; На гробљу 218; Локвањ 218; Акорд 252; Коб 252; У зредом житу 282; Извор туге 314; Таштина 345; У барском пределу 381
 Пандуровић, Д.: ? 87
 Петровић, М. М. и М.: Из живота пок. Јанка Веселиновића 209
 Поповић, Зар. Р.: Бежанка 129, 161
 Рајић, В. Ј.: На самртном часу 25; Поноћна похода 86; Пролеће 123
 Самарџић, Ст. Н.: Послије севаха 289, 321, 353
 Станимировић, Влад.: У позоришту 60; Пародија 60; Ружица 86; Верност 188; Клаонуће се једном... 218; Тонеш... 218
 Ускоковић, М. М.: Зимња елегја 26; Крај осамљене каупе 154; Кад се прве ласте врате с југа... 345; Сан 345
 Ђирковић, Милош: Његова љубав 75, 109; Павлић 294
 Ђоровић, Светозар.: Прије сахране 65; Булбегова Зејна 225, 257

преведена

Андрејев, Леонид: Црвени смех. Одломци из нађеног рукописа. С руског

превео Паун М. Протић 302, 329, 373
 Baudelaire, Ch.: Часовник. С француског превела А. 26; Сиротињске очи. С француског превела А. 282
 Брако, Роберто.: Прва обмана. Превела А. 58
 Гогољ, Н. В.: Жена. С руског превео М. С. Петровић 112
 Де Ветер, Карел.: Стара идила. С чешког превела К. 86

Jacobs, W. W.: Мајмунска рука. Превео Д. Л. Ђокић 231
 Jelovškova Zofka Kveder: Туђе сузе. Са словеначког превео Us 154.
 Куперник-Шчејкина: Ко ће победити? С руског превео Мих. О. Гаушчевић 369
 Неера, Е.: Казна. Приповетка. Превео В. Ј. 16, 50, 81, 115, 149, 183, 211

Orsini, Giulio.: Цар се моли! С италијанског превела Умберта Грифини 217
 Сервантес, М.: Судија за брачне парнице. Драмски интермецо. Са шпанског превео Х. С. Давичо 145
 Хесе, Херман.: Notturmo. С немачког превела А. 251
 Чехов, Антон П.: Лабудова песма (Калхас). Драматска сцена у једном чину. С руског превео М. П. 6

Расправе, чланци, научна грађа

Андоновић, проф. М. Ј.: О значају науке о свету. Популарно космографско предавање 9, 47, 79, 120
 В.: † Жил Верн 88
 Винавера, Ружа Д-ра А.: Станислав Шибишевски. Силуета 179
 Ивачковић, Ил.: Једна госпођа која пише песме 310
 † Лазаревић, Д-р Рад. М.: Свилари 325
 Мил., А. Д.: Фридрих Шопен 248, 277
 Михајловић, проф. Једенко: Како се

заснивала астрономија. Цртце из астрономије 210, 237, 266
 Николајевић, Д-р Демостен: Наступна грозница 165
 Одавић, П. Ј.: Девојка у данашњем друштву 133
 Петковић, Д-р Вл.: Византиска уметност. Снис Д-ра Божицара С. Николајевића 362
 Самарџић, Ст. И.: Манастир Милешева 18; Манастир Св. Тројица код Пљеваља 57; Манастир Допоља 181

Стефановић, Тодор Вилдовски: Београд од 1717—1739. По архивским изворима 245, 272, 297, 340
 Стојковић, Ср. Ј.: Хајдук-Вољко, с нарочитим погледом на народну поезију о њему 38, 69, 102, 139, 171
 Шмолер, проф. Д-р А.: Садашњост и будућност породице. Превео В. Ј. 21

Уз наше елике:

27, 61, 89, 124, 155, 189, 219, 253, 283, 315, 346, 382

Хроника

Наука:

Телографон. Од С. 28
 Чуло такућа у играма. Од П. М. Илића 91
 Човек и природа. Од П. М. Илића 125
 Дечје лутке. Од П. М. Илића 156
 Има ли јоште живота на месецу? Од С. 189
 Конкуренција радијуму. Од Л. 220.

Књижевност:

Иван Вазов: Кратке приче. С бугарског превео С. А. Поповић. Од М. У. 30
 Приповетке Светозара Коровића. Од И. Ивачковића 62, 92
 Vatroslav Lisinski i njegovo doba. Napisaо Franjo Ks. Kuhač. Од Пере Коњовића 126
 Буро Даничић о великом земљотресу

28. октобра 1880. у Загребу. Саопштио Момчило Иванић 222
 Нова књига о Прешерну. Од С. 255
 Писма, што га не стигоше. Од М. Ш. 285, 317
 Књиге за народ. Прва помоћ у несрећним случајевима. Д-р Доб. Гер. Поповић. Од Врача. 349
 „Savremenik“. Од С. 382

Уметност:

Прослава 25-годишњегла глумовања г. Саве Тодоровића 29
 Фебруарски репертоар у Народном Позоришту. Од Р. Ј. Одавића 91
 Изложба Менцелових радова у Народној Галерији у Берлину. Од Д-ра Вл. Петковића 157, 190
 Чешко народно позориште у Прагу 220
 Нада, комад са приморја, у четири чина, од Хермана Хејерманса, превео Б. Бошковић. Од — К. 254

Уметност у својој суштини. (R. Lotzhar: Das deutsche Drama der Gegenwart). Превео Ђ. Б. Д. 284, 316
 Позоришни Годишњак, сезона 1904.—1905. Службено издање. Од Р. Ј. Одавића 347

Некролог:

† Јанко Веселиновић 192
 † Иларион Руварац 256

Разно:

30, 63, 94, 127, 158, 191, 223, 255, 287, 319, 349, 383

Библиографија:

31, 64, 95, 128, 160, 192, 224, 256, 288, 320, 351, 384

Слике

Српкиња из Скопањске Црне Горе Горе (снимио † Ж. Величковић), 3
 Јован Поповић Липовац, 7
 И. С. Јастребов, 9
 Сава Тодоровић, редитељ и члан Бр. Срп. Нар. Позоришта, 11
 Манастир Милешева, 15
 Богородица Утешитељка (сликао А. Бугоро), 17
 Босанац (сликао Л. Куба), 19
 Српска и турска полиција у Београду 1860. године, С. Тодоровић 21
 Српкиња из Витоља (сликао Ј. Пешић), 23
 Над селом (сликао М. Каспари), 25
 Гоњење комита (снимио † Ж. Величковић), 35
 Петар Протић Сокољанин, 37
 Рам, 39

Улашени сатир (вајао И. Зајец), 41
 Кућа за селом (сликао К. Машек), 43
 Босанка (сликао Л. Куба), 45
 Борђе Кастриотић Скелдербег (сликао Ст. Тодоровић), 49
 Медаља Прве Југословенске Уметничке Изложбе (вајао Св. Перуци), 51
 Исус и човечанство (сликао Урош Предић), 55
 Манастир Св. Тројица код Пљеваља, 57
 Поточара (сликао В. Тресек), 67
 Владимир Матијевић, 69
 Стара кућа у Нишу, 71
 Фрањо Левстик (вајао Св. Перуци), 73
 Испосничке пећине код Манастира Горњака, 75
 Славонска идила (сликао И. Тишов), 77

Светитељ (сликао Р. Јакопић), 83
 Бог дао — Бог узео! (сликао И. Ангелов), 85
 У атељеу (сликао Ј. Даниловац), 87
 † Жил Верн, 88
 Јудин пољубац (сликао К. А. Гринел), 99
 Кирка (сликао Бела Чикот Сесија), 101
 Дафнис и Хлое (сликао М. Мурат), 103
 Сину за празник (сликао Б. Волце), 105
 Повратак са трга (сликао Ј. Вјешин), 107
 Бајка (сликао Ф. Весел), 111
 † Јосип Јурај Штросмајер (вајао Р. Валдец), 113

- Арнаутски младенци са Косова, 117
 Овчар са Јавора, 119
 Хрватски препород (сликао Влахо Буковац), 129
 Јужњачки врт (сликао М. К. Црнчић), 135
 Католичка Саборна Црква у Котору, 137
 На Јадранској обали (сликала Емила Зешко), 139
 Ангелус (сликао Ж. Ф. Миле), 141
 Затон (сликао Томислав Кризман), 143
 Младост (вајао М. Антокољски), 145
 Овчарица (сликао Ж. Ф. Миле), 147
 Коњ (вајао Р. Франгеш), 151
 Две матери (сликао Ђ. Сегатини), 163
 Смрт Св. Јована (сликао Пиви де Шаван), 165
 Невеста (сликао В. Маковски), 167
 Пролође (сликао К. Костади), 169
 Из приморја (сликао Томислав Кризман), 171
 Вајацо (сликала Хенрика Шантел), 175
 Пет чула (сликао Влахо Буковац), 179
 Амор и Психе (сликао А. Бугеро), 185
 У судском ходнику (сликао Н. Касатини), 187
 Гундузићев сан (сликао Влахо Буковац), 193
 Благочестење (сликао Ц. Медовић), 197
 Свршено је (сликао И. Мрквичка), 199
 Вајарство (вајао Р. Валдец), 201
 Крај морске обале (сликао Томислав Кризман), 203
 Сликарство (вајао Р. Валдец), 205
 Портрет (сликао Влахо Буковац), 209
 Део зида манастира Манасије, 211
 Са села (сликао Јосип Бужан), 213
 Рибари (сликао М. К. Црнчић), 215
 Венус (сликао Борђоне), 225
 Љиљан (сликао А. Муха), 229
 Вињета (сликао А. Муха), 233
 Госпођа са камелијама (сликао А. Муха), 235
 Евокација (сликао А. Муха), 239
 Насловни лист (сликао А. Муха), 243
 Мостарски ага, 245
 Муслиманке на улици, 247
 На путу (сликао М. Стернен), 249
 Фран Прешерен (вајао Иван Зајец), 259
 Прешернов Геније (вајао Иван Зајец), 261
 Лик Ф. Прешерна, 265
 Кућа у Крању, у којој је умро Прешерен, 265
 Надгробни споменик Прешерну у Крању, 267
 Кућа у Врби у којој се Прешерен родио, 269
 Чртомир и Богомила (вајао Иван Зајец), 271
 Иван Зајец, словеначки вајар, 273
 Рибари (вајао Иван Зајец), 275
 Муслимански погреб, 277
 Цамија и гробље, 279
 Лептирице (сликао Р. Вавротич), 291
 Српска православна црква у Пешти, 293
 Света Мајка Ангелина (сликао Паја Јовановић), 295
 Српско девојачко васпиталиште Мајке Ангелине у Пешти, 299
 Српско девојачко васпиталиште Мајке Ангелине у Пешти, 301
 Игралиште у дому Мајке Ангелине, 303
 Паук (сликао И. Тишов), 305
 Козаков сан (вајао Иван Зајец), 307
 Мухамедавац из Босне (сликала Ивана Кобилчева), 311
 Истарска обала (сликао Б. Јелочник), 313
 Славонска пастирица (сликао Борђе Ваштаг), 323
 Из Приморја (сликао Томислав Кризман), 327
 Миша Димитријевић, члан Хрватског Казалишта, 329
 Настава (сликао И. Тишов), 331
 Стари јапански борац (вајао Иван Зајец), 333
 Врачара (сликао Фран Тратник), 335
 Младост (сликао Влахо Буковац), 337
 Пецари (вајао Иван Зајец), 339
 Пут крај мора (сликао Срећко Маголић), 341
 Из природе (сликао Срећко Маголић), 355
 За плугом (снимио А. Бертолд), 357
 Утеха (сликао М. К. Црнчић), 361
 Тета-Лија (сликао Х. Трегер), 363
 Д-р Фрањо Рачки (вајао Р. Валдец), 365
 Рибари (сликао М. К. Црнчић), 367
 Драма (сликао Оноре Домие), 371
 Студија (сликао Јосип Бужан), 375
 Сусрет (сликао Богдан Кљечински), 379

„Нова Искра“ излази сваког месеца. Цена: на годину 16, по год. 8, четврт год. 4 динара; ван Србије: на год. 10 фор. или 20 динара у злату. Претплати и све што се тиче администрације шаље се *P. J. Ođavību*, власнику и уреднику „Нове Искре“, Капетан-Мишина улица, бр. 8. Рукописи се не враћају; накнадно тражење појединих бројева извршује се само у року од два месеца. После тога рока бројеви се могу добити само за откупну цену. —

Привиђење нашег Центлмена

И почетком марта „наш Центлмен“ врати се из Париза. Ми, круг људи, који тако прозвасмо Јоцу Максимовића, веома се угодно изненадисмо томе наглом повратку. Бесмо састављени из врло различитих елемената, али имађасмо заједничко: прво, господски, момачки стан Јоцин, у коме се, обично ноћу, окуњасмо око њега; друго, домаћинове цигаре, напитке, књиге и новине; треће, све могуће услуге његова момка Игњата. Иначе, тај круг, делио се на карташе-матадоре, карташе-аматере и обичне кибичаре. А по годинама, по друштвеном положају, по личним одликама, бесмо велика мешанија, — било нас је од младића до старца, читава лества људског века, па онда, чиновника, трговаца, професора, адвоката, лекара, „књижевника у часовима одмора“, итд., у потпуном скупу, преко тридесет! И сви ми у Центлменовоме два салона, бесмо сасвим као у својој кући. Ко неће да се карта, или да посматра игру, извали се у фотељу, или прилегне на диван, или нише пиема, или претура књиге по орманима, а већ Игњат, „пусти Игњат“ како га обично звамо, једва доспева посећи чај, кафу, вино, пиво, цигаре.

Сећам се добро, беше мутни и ветровити мартовски дан, кад се, као обично, после ручка, упутих у Велику Кафану и пред њом стигох професора Вељу, који ми рече: — Знаш ли, да се вратио наш Центлмен? — Је ли могуће? — Синоћ, брзим возом. Мислим да ћемо га затећи у санкторуму. Донета, овога пута наишао је на неку препредену, која га је брзо кући отпрарила!

То сам и сâм помислио.

Нађосмо га у кафанском одељењу за отмене карташе, које неко прозва *sancta sanctorum*. Играо је бакара са још тројицом. Мене силно изненади преображај његова лица, преображај на боље. Не беху то више они утонули образи, оне очи, из којих обично севаше грозничави огњак који га изнутра вечно сагореваше, него се лице испунило и малко заруменило, а кадиџасте очи проишчива израза, плави бркови и француска брадица, доликоваху човеку од тридесет и пет и шест година. То ме веома изненади, јер је после повратка из туђине изгледао страшно изнурен. И честитах му, кад ми, у прекиду игре, пружи два прета за руковање. Он ми се загледа у очи и канда хтеде нешто рећи, али настави игру. Али, након пола часа, у другом прекиду, излазећи тренутно, шапну ми:

— Учинићете ми љубав, ако свратите к мени данас око шест. Ви сами. Ни за кога другог нећу бити код куће. Можете ли?

— Могу, рекох, прилично изненађен тим необичним позивом. Отидох из кафане, нагађајући којешта и закључивши да нам је наш Центлмен подвалио, да није ни био у Паризу, него у неком санаторијуму, из кога је изашао окрепљен и, ко зна? може бити с тврдом одлуком да постане филистар. И насмејах се невероватности тога закључка, да би се у њему, нашем Центлмену, могла зачети ма каква тврда одлука.

Јоца Максимовић, од богате куће, даровит, лепо васпитан и темељно образован, кадар на махове дубоко схваћати и осећати, оставши у раној младости неограничени господар и свога живота и свога великог имања, ступи у дипломатску службу, па, након године, даде оставку и постаде левента. Тврдио је да има сувише амбиције, а да би могао служити у нашој дипломатији, у којој човек може приказивати само мизерну фигуру. Са сличних разлога презирао је и политичко и свако друго поприште. Ишао је чак и најдаље, тврдио је да га поражава празнина, ништавило сваког људског пословања, да човек у суштини није за што друго на свету него да једе и да се плоди.

Центлмен се одликовао прозорљивошћу, правним знањем и искуством живота. Читао је много, а био је таква електич, да су га чак и верска питања занимала: уз то имао је необично памћење, пуно свега, највише парадокса. Темелјите мисли своје или из књига узете, обавијао је и пропраћао је свагда процијом; парадоксе бранио је највећом збиљом, понекад одушевљено, тако да му се на лицу огледаху таласићи емоција, који га обузимаху. Али у томе, ретко кад бејасмо начисто, ретко кад знајасмо поуздано, шта је његово истинско и трајно уверење, шта ли тренутно или притворно. Јер, поврх свега, беше накланало (fumiste) прве врсте: душу даде, да измисли нешто „поражавајуће“, особито из научних обретења. Кад се оно прочу о телефону без жица, он нас увераваше, да је та новина већ толико усавршена, да је у Америци већ обична ствар, да двојица разговарају на каквом год хоћеш размаку и кад год хоће, само, вели, тачно одреде време кад ће започети, па изваде из шнагова справе и ђаскају као да су за истим столом. Други пут нас увераваше, да неки амерички лекар, помоћу електрике, седеј коси повраћа првобитну боју; истим начином нестаје ћелавости, — најћелавији постане космат као библиски Авесалом. (Било нас је и проседих и фарбаних и ћелавих). — Да још наведем пример његова књижевног заноса и његових теорија о женскињу. Исманов роман: *Наоцианке*,*) најнастрашније, а, можебити, и најнеморалније француско књижевно дело XIX-ог столећа, у коме се велича живот, који је у највећој противности са природним и моралним законима, просто занесе нашега Витеза. Писац је силан таленат, те, разуме се, да у његовој чудној књизи, поред невероватне

скаредности, има не само необичних истина и врло оригиналних опажања из живота, него и лепоте; али нашем се пријатељу највише свиде неко разлагање о тоновима и полутоновима језичног и непчаног укуса, које треба неговати, да би се савршено јело и пило. Центлмен, с те подлоге, а по сличности, ерочи неке мисли о женскињу.

— ...Као год што ви, филистри, јело и пиће разређујете по првобитним, грубим утисцима, те само знате што је: слатко, горко, слано, бљутаво, кисело, итд., док међутим има на стотине нианса између тих грубих утисака, а што је главније, стотине комбинација, тако исто и сав женски свет делите простачки на старе и младе, лепе и ружне, једре и сухе, обличате и угласте...

Неко га прекиде:

— Док међутим и ту има стотине нианса, па, доиста, и комбинација!

Дуже се смех.

— Смејте се, колико хоћете, вели он, али тешко да можете разумети, да су осећања која женске изазивају и која се обично неказују речима: пријатна, мила, дивна, симпатична, апетитозна, немила, одвратна, да су то утисци првобитних људи. Префињеном нема ни лених ни ружних, нити су од пресудне вредности облици, или боја, него ти вулгарни услови постају споредни, према штимунгу или тренутном укрштају физиолошких и естетских захтева...

Наш Центлмен, сваке године, проводио је једно од три годишња доба у Француској; зиму или пролеће у Паризу, а ако отиде лети, онда у некој приморској француској бањи. Јесен увек код куће. Где друго није ишао, јер је он цео глобус делио на два дела: Француска и Варварска.

Тачно у шест пред вече зазвоних на његову стану. Отвори ми пусти Игњат, неки мрки и као изглодани дугоња, добричина и сметенак, свом душом предан своме господару и велики пријатељ свих његових пријатеља. Дочека ме радосно:

— А ви сте? Боже, од кад вас не видех! Има, ја мислим, пушта година. Пусто сам се зажеleo и господара и све госпoде! Изволте! Баш готовим чај. А видесте ли, како мој господин лепо изгледа? Сасвим други човек, — набрекао од пушта здравља!...

Центлмен насече две праве хапане, па пошто се извалисмо у фотеље и закури нависмо, започе:

— Дакле, ви налазите, да добро изгледам?

— Ванредно добро!

— То је зато што не долазим из Париза, него са села.

— И то сам помислио, чим сам вас данас видео!

— Шта сте управо помислили?

— Да сте све време били у неком санаторијуму.

— Нешто налик, али није то! Слушајте, па се не чудите, ако можете.

— Биће опет нека фимистериа, али нека, знам напред да ће бити интересно?

— Биће мало језиво, али никаква фимистериа, него... не знам како да назовем: привиђења, халуцинације! У оста-

* J.—K. Huysmans: *A Rebours*.

† Ж. Величковић

Српкиња из Скопљске Црне Горе

лом, ми смо о тим стварима разговарали, те знам, да сте ви помало мистичар, те ћете лако то свести у категорију којој припада. Дакле, сад на ствар.

— Био сам четири дана у Паризу. Два дана сам се одмарао, а трећег пред вече, чино, расположен, кренем се у лов. Већ, разумете ме. Ишао сам, као што иду људи моје багре, лагано, фланирајући, густирајући живе предмете своје чежње. Тако пређох велике булеваре, па ме ноге однесоше у споредне улице. У једној од тих, која баш иде ка средини вароши, врвео је свет као у мравињаку; на оба тротоара беше налога и махом свет иђаше насупротив мени, тако да сам имао муке протискујући се али ми је то чинило и неко задовољство. У један мах очеша се о мене Парискиња и мимоиђе ме, тискајући се кроз гомилу, хитрије и вештије од мене, како само Парискиња уме. Ја јој тренутно назрех профил, смеђу косу, диван врат, плећа, струк, и елегантно кретање, и толико би доста да крв успламти у мени, као што никад није, да стечем уверење, да ме мимоиђе живо савршенство! Потекох за њом, потекох као луд, гурајући и лево и десно, али је не стигох. Тада скретох с тротоара на улицу и излажући се опасности да ме кола прегазе, стадох трчати средином, зверајући десно и лево. Ништа! На несрећу наиђох на другу улицу, која сече мој правац, те се збуних и задржах за неколико, у двоумици, куда ћу? Потекох ипак даље све до другог пресека, па скренух лево, па се вратих и скренух десно, али међу већ ређим гомилама не упаде у очи онај стае, онај ход! Не знам колико је трајала та луда трка, али ми већ ноге клонуше и дихање ме издаде. И у томе, одједном ми се учини, да прилика уђе у неку огромну, четворокатну кућу. Поред све суетности, за тренутак нађох се пред запрепашћеном вратарком те куће. Жена устукну, као да виде махнута човека, а ја, немогући доћи до речи, смирих је једним златником. Наравно, консијершка се осмехну и понуди ми да се одморим у њеној клетци. Седох. Испричах јој шта је и запитах, ко уђе. Она ме увери, да нити је ко ушао, ни изашао од пола часа. Знам да је женка ушла негде у суседство. И кренух се, али ме лукава керберка умеде задржати, — затражи ошче непознате женске, па, после првих речи, удари се по челу. — „Знам“, вели, „моја је. Та то је лепотица прве класе и... Ослоните се на мене, стршите се, дођите сутра и, не била која сам, ако не будете-задовољни!“ Напола верујући јој, изађем.

— Једва сам ноге вукао и у који мах хтедох зауставити фијакер, у тај мах отворише се са стране гломазна врата на некој цркви, из које изађе нека баба. Уђох у цркву, да се одморим. На први поглед и не опазих има ли кога у њој, али видех да су све клупе празне. Седох на крај последње. Иза мене беху прочељна врата, затворена; са њихових страна не беше ничега, никаквих предмета, никаква склопишта. С моје десне стране беху споредна врата. Ви знате, како су zgodне клупе по католичким црквама, — седнеш комотно, наслонив леђа и издигнеш ноге те наслонив на клечалиште предње, или,

воља те, наслонив се на предњу. Пред олтарима — беше их пет, шест — гораху кандила, тек толико да светлост пробија мрак. Кад ми се очи навикосе, распознах овде, онде, по је ну или по више људских прилика где клече, махом женске. У пријатној хладовини, у подрумском мирису помешану са трагом тамјана, у светломрцању, кроз које се час по час указиваху ликови и кинови, почех се осећати необично угодно; осећах, како ми се стишавају живци, како ми дихање постаје све већма једнако и дубље. Мало по мало, ишчезаваше и помамна пожуда, а почехе придолазити некакве благе, несничке мисли. Од једном, није да се сетих, него чисто као да ми неко прошапта Христове речи: — „Мир мој даћу вам, мир какав свет не може дати!“ И мени се учини, да појмим тај мир, ту највећу награду И стадох га желети страшно, као мало час немир! Па стадох размишљати о женама, које се у то доба мољаху. По свој прилици, махом су то несрећни створови, који се Богу обраћају за помоћ, немајући уздање у кога другог. А како би им било да не верују ни у њега? И како је паметна уредба католичке цркве, да су им храмови у свако доба, па и у то, приступачни богомољцима! Осим осталог, наметнуше ми се мисли о автосугестији блаженства, која се, по неким, добија католичким тренирањем, дугим клечањем при једној, фиксој тежњи, али завидех и њима, ако тако долазе до Христовог мира, који „свет не даје...“

— Најпосле устадох, а у тај мах чух иза себе уздах и као шуштање свиле. Обазрех се и видех страхоту неку. Дође ми да дрекнем од страха, али ме глас издаде. Искочих из клупе и кад опет окретох главу, утваре нестале.

Центлмен ућута, блед, узрујан.

Ја покошах да се насмејем, али ме трици подиђоше. Ипак помислих: „ако је и фимистерија, мајсторски је изводи!“ Запитах:

— Шта сте видели?

— Женску прилику, којој глава беше модра, у распадању!... Разумете ли, леш који би могао бити од петнаест, двадесет дана, али леш, коме су очи живе и показује да свест траје! На глави имађаше зеленкасту мараму, али као да беше водена, као слап воде, која је, чудом неким, крута. Од утваре ме запахну воњ трулежи. У исти мах натури ми се уверење, да је то она, за којом сам трчао и лудост чинио...

Опет прекиде, може бити очекујући да ја штогод рекнем, али како ја ћутах, он настави оштрије:

— Ухватих се за било, које бијаше помамно. Снагом воље ипак се савладах и изађох на улицу. Упутих се ка булварима. Иђах живљим кораком, али ипаче, како ипсам никада, тј. не свраћајући никакве пажње „на лов“. Размишљах о необичној појави и закључих, да сам био тренутно али интензивно заспао, па се предетавачачела и родила у покоју несвесности, а немаде кад нестати и кад се чула разбудитише. Кажу, да тога бива. Шта ви о томе мислите?

— Сасвим тако! Треба увек тражити природне, разумљиве узроке, — премда натприродних појава нема, него је све природно што се у природи догађа, а друга је ствар што ми нити познајемо многе појаве, нити многе природне Законе, па их критикујемо, како нам је згодније.

— Хм? учини страдалик, па настави: — Дакле, ја се потпуно смирих и последица свега тога беше да огладнех као вук. Свратих у онај бољу гостионицу на Булевару и вечером слатко и обилато, као ретко кад. А последица тога беше, да свима атомима својим почех чезнути за привиђењем, — за оним првим, на улици. И отидох у једно од најпознатијих ноћних зборишта тих ноћних тига, и поново видех оно друго привиђење, гадни леш са свесним очима... Видех га тренутно у закутку, иза гомила лених живих телеса и побегох и лутах по улицама докле ме умор не савлада, те се одвезох у стан, и спавах тешким, грозничавим сном до подне...

— Трећи пут видех исто привиђење трећег дана, око четири часа по подне, кад се враћаш од једнога чувеног париског психијатра, коме све верно испричах, али као да се то догодило моме брату, који лежи у гостионици у грозници. Славни научник дуго је махао главом,

дуго је размишљао и најпосле ме стаде уверавати, да су то врло опасни знаци и да је најпреца потреба да он не срећника прегледа. Сагласих се с њим, дадох му добар хонорар за консултацију и сиђох. Кад бех у полумрачноме трему, мимоиђе ме иста сабласт, и ја се онога тренутка одлучих, да бежим из Париза....

— На врат, на нос, спремих пртљаг, извезох се на станицу и седох у први воз који креташе, узев билету за Дижон. Изађох на осмој, или деветој, или десетој станици, у неко лепо село. Ту одседох у гостионици, вечером и спавах изврсно. Ту остадох, господине мој, пуна три месеца, хранећи се добро, шетајући дуго, играјући домина и безиг са кметом, учитељем и порезником, с којима се спријатељих. Од привиђења не би више ни трага. Привиђења ме излечише. Сведочи вам мој изглед, а још ће боље посведочити то, што ћу купити пољско добро и на њему проводити већи део године...

Беше ли то фабула, или истински доживљај нашега Центлмена, не знам ни данас, тек он одржа реч, окани се „лова“ и постаде кампањски центмен.

С. Матавуљ

Из посмртних рукописа Змајевих

In der Zigeunerhütte

Als ich mit dem Vater reisen musst',
Hatt' ich eine Rose an der Brust.

Ach, du meine Mutter, lieb und gut —
— Halt das Maul, Ravine, Teufelsbrut!

Als ich war im Dorfe Sonnenheiss
Sah ich einen Jüngling, aber weiss.

Ach, du meine Mutter, lieb und gut —
— Halt das Maul, Ravine, Teufelsbrut!

In das weisse Antlitz konnt' ich schau'n,
Denn der feine Schnurrbart, der war braun.

Ach, du meine Mutter, lieb und gut —
— Halt das Maul, Ravine, Teufelsbrut!

Und die Rose wollt' er nehmen schon,
Ich — was that ich, stutzte, lief davon.

Ach, du meine Mutter, lieb und gut —
— Halt das Maul, Ravine Teufelsbrut!

Heute Nacht im Traume sah ich ihn,
Und die schöne Rose, gab ich hin.

Ach, du meine Mutter, lieb und gut —
Halt das Maul, Ravine, Teufelsbrut!

Mein Herz lag ihr zu Füßen
'nen Kuss bat ich dafür,
Sie wollte mich nicht küssen,
Und Herz, das nahm sie mir.

O meine Herzensseite
Leer sollst du bleiben? Nein,
Ich fülle dich noch heute,
Ich fülle dich mit Wein.

(Обе је ове своје песме Змај превео сам на немачки. Добротом Г. д-ра М. Шевича, професора, објављујемо их својим читаоцима. Српски текст прве песме штампан је у „Бранкову Коду“ а друге у „Невалији“).

Лабудова песма

(Калхас)

Драматска сцена у једном чину од Антона П. Чехова

ПРЕВОД О РУСКОГ

ЛИЦА :

Василије Васиљих, Светловидов, комичар, старац од 68 година.

Никита Иванић, суфлер, старац.

Радња бива на паланачкој позорници, ноћу, после представе. Позорница осредње величине; празна. С десне стране ред грубо намештених и обојених врата што воде у глумачке одаје. С леве стране и у дубини позорнице гомила старежи. На средини позорнице изврнут табурет. — Ноћ. Тамно.

I.

Светловидов (у оделу Калхаса, држи у руци свећу, излази из гардеробе и смеје се)

Светловидов: Лепо богме! Гледај сад, до ђавола. Заспао у гардероби! Од кад је себе представа свршена, из позорница сви се разишли а ја — заспао ко топ и рчем ли рчем. Ах, старкељо, старудијо! Наравно, нализао си се, чим си сео и заспао! Ала си ми паметан! Лепо, бога ми. Хвала (више) Јегорка! Јегорка, враже! Петрушка! Сви спавају... ето их ђавола и вештица давило! Јегорка! (подиже табурет, седе на њ, а свећу оставља на под) Ништа се не чује... само одјек што се одзива... Јегорка и Петрушка добили су данас од мене по три рубље што су били вредни... и не може их пронаћи ни бесно цето... Отишли су, ухватили маглу, мора да су, подлачне, и позориште закључали... (клина главом) Пијан! Уф! Због те кориснице, колико сам само чаша вина и пива бацно у кљун, Божее! Све је у мени изгорело као угаљ, а у устима ми клобоће, као да има дванаест језика... Гадно ми је... (пауза) Глупо... напио се, стари будалина, и сам не зна од какве радости... Уф! Боже мој! У кретима и слабости тако ме нешто ломи, главурда бруји и сав се јеким од зиме, у души ми је тако хладно и мрачно, као у каквом подруму. Да не жалим ово мало здравља не бих штедео старост своју, комедијашу Иванићу... (пауза) Старост... Ма како да се претвараш и прелемажеш, ма колико да се храбриш и изиграваш будалу, живот је прохујао... ту је већ шездесет и осам година, хвала лепо! Не поврати га!... Пехар је до дна испијен и једва да је остало што на дну... Остао сам густин, мутљак... Тхе, тако! Тако то иде, Васјуша... Хоћеш — нећеш, а већ мораш да рецептираш улогу мртваца. Госпођа смрт није далеко... (гледа пред собом) Непрестано служим и радим на позорници већ пуних 45 година, и сад је, чини ми се, први пут ноћу посматрам... Да, први пут... Интересантно је, вук је појео (прилази рамни). Ништа се не види... Но, ипак се нешто види суфлерница... а, ено тамо књижевничка ложа, насловача... а све около — тама! Црна бездна, провала,

као гроб, у коме се скрива сама смрт... Бррр... ала је зима! Из сале дува, као из оцака... Ето, одакле треба духове призивати! Страшно, нека га ђаво носи!... Чини ми се, као да ми низ леђа миле мрави. (више) Јегорка! Петрушка! Где сте, врагови једни? Господе, шта је мени те непрестано ђавола помињем? Ах, Боже мој, остави се тих разговора, остави се пића, већ и остарео, време је да се мре... У 68. години људи иду на јутрење, спремају се за смрт, а ти... О, Господе! Гадне речи, пијана љушка, овај лакрдијашки костим... просто, гади ми се да погледам! Боље идем да се преобучем... Досадно! Вала, ако бих целу ноћ преседео овде, могао бих умрети од страха... (Одлази у своју гардеробу; у том тренутку из крајње гардеробе у дубини позорнице излази Никита Иванић у белом огртачу).

II.

Светловидов: (угледа Никиту Иванића, згрине се од ужаса и повије се у назад) Ко си ти? Шта хоћеш? Кога тражиш? (удара ногама) Ко си ти?

Никита Иванић: Ја!

Светловидов: Ко си ти?

Никита Иванић: (лагано му приступа) Ја сам!... Суфлер, Никита Иванић... Василије Васиљиху, то сам ја!

Светловидов: (изнемогао спушта се на табурет, тешко дише и дрhti целим телом) Боже мој! Ко је то? Ти си то... ти, Никитушка? О... откуда ти овде?

Никита Иванић: Ја овде поћивам у гардероби. Али вас лепо молим, будите тако добри, те не говорите Алексеју Фомићу... Верујте Богу, више немам где да поћивам...

Светловидов: Ти, Никитушка... Боже мој! Боже мој! Шездесет пута изазиван, три венца добио и много разних поклона... сви су били одушевљени, но ни једна душа није се сетила да пробуди стару пијаницу и да га одведе кући... Остарео сам, Никитушка... већ ми је 68 година... Бола сам! Мој слаби дух је изнурен... (хвата суфлера за руку и плаче). Немој ићи, Никитушка... Стар сам, немоћан, време је да се мре... Страшно, страшно!

Никита Иванић: (шежно и с поштовањем) Вама је време Василије Васиљиху да идете кући!

Светловидов: Нећу да идем! Немам ја куће — не, не, не!

Никита Иванић: Господе Боже! Чак сте заборавили и где живите!

Светловидов: Нећу ја тамо, нећу никако! Онде сам усамљен, са свим сџам... ја никога немам, Никитушка, ни родбине, ни жене своје, ни дечице... никога; ја сам сџам, као ветар на пољани... Умрећу и нико ме неће поменути... Страшно ми је овако самом... Никога да ме згреје, да ми

угоди, да ме пијаног поведе у постељу... Чиј сам ја? Ко ме сам још потребан? Ко мене воли? Нико ме не воли, Никитушка, нико!

Никита Иванов: (кроз сузе) Публика вас воли, Василије Васиљичу!

Светловидов: Публика је отишла, она спава и забавила је свога лакрдијаша! Не, никоме нисам од потребе, нико мене не воли... Немам ни жене, ни дечице...

Никита Иванов: Ех, о чем ви тугујете...

Светловидов: Зар ја нисам човек, зар ја нисам живо биће, кроз моје жиле тече крв, а не вода. Ја сам племићког рода, Никитушка, од доброг сам рода ја... Док нисам пао у ову јаму, ја сам служио у војсци, у артиљерији... Какав сам ја младић био, како леп, поштован, смеон, ватрен! Боже, где ли се све то дело? Никитушка, а да знаш, какав сам глумац после тога постао, а? (излагавши се, опире се на руку сузлорову). Где се све то дело, где је оно време? Боже мој! Гледам сад на ову јаму — и свега се сећам, свега! Видиш, та јама појела је мојих 45 година живота, каква живота, Никитушка! Гледам сад и посматрам ту рупчагу и видим све, све до последње цртице, видим као твоје лице што видим. Усхићење младости, вера, жар, љубав жена! Жене, Никитушка!

Никита Иванов: Василије Васиљичу, време је да спавате...

Светловидов: Када сам био млад глумац, тек што сам почео улазити у сами жар, сећам се — због моје игре заљуби се у мене једна... Дивна, витка и стасита као јаблан, млада, невинна, чиста и ватрена као летња зора! Под погледом њених сивих очију, од њезина чудног осмеха и најлепша ноћ би се застидела. Морски таласи разбијају се о камење и стење, али о таласе њених власа разбијају се стене, санте ледене и грудве снежне! Сећам се, стојим пред њом као сад пред тобом... Тог пута била је дивна, као никада дотле; тако ме је гледала, да тај поглед не могу никада заборавити; ни у гробу... Наклоност, кадива, дубина, сјај и блесак младости! Занесен, срећан, падам на колена пред њом, тражим среће... (поставља њеним гласом). А она... она говори: оставите позорницу! О-ста-ви-те по-зор-ни-цу!... Разумеш ли? Могла је да воли глумца, али да му буде жена — никада! Сећам се, тог дана сам играо... улога моја била је гадна, комедијашка... Играо сам и осећао како ми се очи отворају... Тада сам разумео да нема никакве свете уметности, да је све обмана и лакрдија, а ја да сам роб, играчка туђе празнице, пајац, лакрдијаш! Тада сам разумео публику! Од тог времена нисам веровао ни пјескању, ни венцима, ни усклицима... Да, Никитушка! Она ми пјеска, купује за рубљу моју фотографију; но ја сам туђ за свет, ја сам за њега — блато, готово рећи,

милосница!... Ради охолости и таштине он тражи познанства са мном, но неће дотле да се понизи, да ми да за жену своју сестру или ћер... Не верујем ја свету... (опушта се на табурет). Не верујем!

Никита Иванов: Та ви сте се са свим променили, Василије Васиљичу! Просто ме страх за вас... Хајдемо кући, будите великодушни!

Светловидов: Тада сам прозreo... и то, што сам познао, скупо ме је стадо, Никитушка! После те историје... после тог догађаја... те девојке... почео сам поертати и падати, почео сам се губити, живети осврћући се а не

Јован Поповић Липовац

гледајући пред собом... Изигравао сам комедијаше, звекане, дворске будале, лудирао сам се, развратио сам ум, а какав сам само био уметник, какав таленат! Упростио сам таленат, покварио сам се и унакарадио, изломно језик, изгубио дух и спољашност... Изела ме, прогутала ме та црна јама! Раније то нисам осећао, али данас осећам, данас... када сам се пробудио, погледао сам у назад, а за мном је 68 година. Тек сад сам угледао старост! Да, пјесма је испевана! (бела) Пјесма је испевана!

Никита Иванов: Василије Васиљичу! Баћушка, голубе... но, но, умирите се. Господе (миче) Петрушка, Јегорка

Светловидов: Ах, какав таленат, каква сила! Не можеш себи представити; каква дикција, колико осећаја

и грације, колико жица... (удар се у прса) у овим грудима!
Може се угушити! Старче, чуј ме... стани, дај да дахнем
душом... Ево, хоћеш ли из „Годунова“:

Грознога сен је мене сад уснили,
Димитријем ме из гроба коре и кули,
Около мене народе узбунила
А Бориса ми сад на жртву нуди.
Царевић сам. Довољно. Али ме је стид,
Пред Пољкињом гордом да обарам вид!

А, рђаво? (живо) Почекај, ево ти нешто из „Краља
Лира...“ Разумеш, мрачно небо, киша, гром — рррр!...
муња — жжж!... пара цело небо, а тада:

Бесни олујо!
Докле не прену ти образи твоји;
Водене бездне удрите орканом,
Полијте куле, ветроказе доле,
Ви сумпораст и ужасни огњи,
Весници тешких, громовитих стрела,
Нека трепери насељена цела;
Дубове руш'те и летите право
На моју седу и старачку главу!
Небески гrome што потресах дахом,
Природу разбиј једним својим махом
И спљескај блато земљинога шара,
Разнеси ветром клице подлих људи
Што незахвалне и рађа и ствара!

(Нестрпљиво) Готово, то су речи будале! (ташше ногама) Дед,
дед брже речи будале! Немам времена!

Никита Иванић: (играјући будалу) „Шта је кумашине?
Испод стреје седети боље је, ја мислим, него поертати по
киши? Истина, татице, боље ти је да се измириш с Ђе-
рима. Оваке ноћи и мудрацу и лудаку — обојници рђаво!“

Светловидов:

Дувај, нек све доле пада,
Нека сева, пуца лом...
Зашто штеди мене сада
Огањ вихор, дажда, гром...
Не корем вас, ћери миле,
Бејак суров, бејак плах;
Не давах вам власти, силе,
Нит вас својом децом знах...

Сила! Таленат! Уметник! Још штогод... још нешто слично
овоме... Хајде (заноси се срећним смехом) узмемо нешто из
„Хамлета!“ Но, ево, почињем... А шта бих?... А, ево
шта ћу... (игра Хамлета) „Ах, ево и флауташи! Дај ми
своју флауту! (Никита Иванићу) Мени се чини као да ви
нешто много потрчкivate за мном.“

Никита Иванић: „Верујте ми, принче, да је свему
томе узрок љубав моја према вама и усрдност према краљу.“

Светловидов: „Ја не разумем баш све то. Свирај ми
штогод!“

Никита Иванић: „Краљевићу, не могу!“

Светловидов: „Учини услугу!“

Никита Иванић: „Занета, краљевићу, не могу!“

Светловидов: „За име Божје, свирај!“

Никита Иванић: „Да, ја никако не умем да свирам
у флауту.“

Светловидов: „А то је тако лако као и лагати.
Узми флауту, тако, уснице прислопи овде, прете ту —
и засвираће!“

Никита Иванић: „Ја никако то писам учно.“

Светловидов: „Е, сад суди сам: за кога ти мене
држиш? Ти хоћеш да свираш на моју душу, а не умеш
да свираш ништа чак ни на тај дудук. Зар сам ја што
горе, грђе и простије од те флауте? Сматрај ме за шта
год хоћеш: можеш ме кињити и мучити, али не шали
се са мном!“ (омеје се и аллаудира) Браво! Бие! Браво! До
ђавола, откуда је ово старост! Нема овде старости, све
је глушост и лудост, бесмислица! Из свију жила као из
водоскока бије сила и моћ — то је младост, свежина,
живот! Где је талента, Никитушка, ту нема старости!
Мало сам шенуо, Никитушка? Збунио сам се и помео?
Чекај мало, дај да се приберем... О, Господе Боже мој!
А, ево, пази, слушај, колико нежности и финоће, колико
топлине и музике... Песет... Тише...

Тиха и мирна украшена ноћ!
Прозрачно небо, трепте звезде сјајне,
Шуморе звуци из даљине тајне
Сребрно лишће трепери са грања,
У тихој ноћи то топола сања...

(Чује се луна од отворених врата) Шта је то?

Никита Иванић: То су, мора бити, Петрушка и
Јегорка дошли... Таленат, Василије Васиљичу, огроман
таленат!

Светловидов: (виче, окрећући се звуку олакше се чула луна)
Овамо соколови моји! (Никита Иванићу) Хајдемо да се обла-
чимо... Не, не, нема овде старости, све је то будалаштина,
каламбур... (весело се омеје) Шта је, ти плачеш? Е, мој
драги будало, што сличиш, што си отомбољно усне? Е, то
није лепо! Е, то баш није лепо! Но, но, старче, не треба
тако радити! Зашто тако гледати? Но, но, но... (грати га,
кроз сузе) Не треба плакати... Где је уметности, где је та-
лента тамо нема ни старости, ни самоће, ни болести, па
и сама смрт тек у пола... (плаче) Не, Никитушка, наша
је песма испевана... Какав сам таленат ја? Испећен ли-
мун, сисачче, зађјало парче гвожђа, а ти — ти си стари
позоришни пацов, суфлер... Хајдемо! (плау) Какав сам ја
таленат? У озбиљним представама вредим тек да будем
у свити Фортинбреса... па и за то сам већ стар... Да...
Сећаш ли се Никитушка онога места из „Отела“?

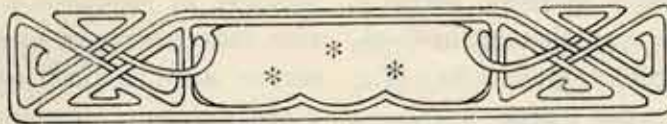
Збогом миру и спокојство моје...
Збогом, збогом искићена војско,
Горде битке где се честољубље
С правом сматра ко врлина ратна;
Опраштајте, снима збогом сада!
И парипе, што весело ржеш,
Звучна трубо и тобошка лупо,
И флауту и заставу царска,
И све части, славо и величје,
И невоље ратовања бурна...

Никита Иванић: Таленат! Таленат!

Светловидов: Или још и ово:

Напоље из Москве. Нисам путник више,
Идем у свет да с' опростим бола,
Уврећеном наћи место тише —
Кола амо, кола!... (одлази с Никитом Иванићем)

ЗАВЕСА ЛАГАНО ПАДА.

Ја мишљах да је у дну душе моје
Премино давно сваки спомен на те,
На твоју башту, на густе гранате,
И руже што ти под прозором стоје;

И да те мрзим силно и бескрајно
За љуте ране што их срцу зада,
Да никад нећу пун суза и јада
Пред твојим ликом уздахнути тајно.

Ал кад ме усуд доведе да с другом
Бесвијесно панем у љубавне мреже:
Ах, моје срце оштро гвожђе реже,

И тада познам, са болом и тугом,
Како сам јадан и како те волим,
Па склапам руке и за те се молим.

Мостар

АЛЕКСА ШАНТИЋ

О значају науке о свету

популарно космографско предавање

Професор М. Ј. Андоновић

Искрено да вам причам о нашем свету, о нашем космосу, ја се сећам славнога Хумболта и оних његових речи, које је изговорио у прилици у каквој се и ја с вама нахоћим.

Ево Хумболтових речи у слободном преводу:

„Издајећи пред вас, да вас забављам причањем о природи и набрајањем физичких појава на нашој земљи, као и причањем, како екле у овој нашој васпони заједнички делају, мене обузима двојака плашња.

Прво се плашим да због неизмерности предмета, о коме хоћу да говорим, а с обзиром на прилике у којима ово чиним, не паднем у погрешку, да вам све што хоћу испричам и сасвим енциклопедијски.

С друге стране плашим се да ми, ненавикнуту на оваква јавна и популарна предавања, по нека објашњења не испадну нејасна и недовољно осветљена или не бар овако, како то величина и обилатост самога предмета захтевају.“ —

Када је овако у сличној прилици говорио славни Хумболт, у колико се више морам ја плашити, када сличан посао предузимам! Али, и поред тога, у овоме моме послу храбри ме уверење, да ће обожаваоци природе и њезиних величанствених појава поклонити и мени — и ако мање речитом заступнику — своју наклоу пажњу, те да заједно овом приликом учинимо угледну услугу својој ошитој образованости.

Чувени су и славни многи научници изrekli своје мишљење о користи коју имамо из науке о свету, и ја ћу вам само укратко напоменути мишљење славнога пе-

дагога Disterweg-a, који је сав свој живот био посветио вишем образовању како ђака тако и учитеља, и који је, кроза сав свој век, идеалишући и жудећи за бољим

M. J. Andonovic

временима, својом непрекидном марљивошћу и умешношћу одушевљавао и друге на рад, те тако неуморно утицао и делао на дизање оштег образовања у немачком подмлатку.

Ево чујте шта је Disterweg у главном мислио и учио о науци о свету (Disterweg: „Einleitung in Populäre Himmelskunde.“ Издање 1890, стр. 2, 3 и 4.):

„Наука је о свету прогресивна наука.

Она напредује из дана у дан. Садржина њена расте, — резултати које она добија сваким даном све су потпунији и све тачнији.

Наука о свету, као природна наука, ставља и води човека у саму природу.

Она га диже, — она прави човека узвишенијим и самом својом садржином, само ако се човек о њој бави, — а стављајући човека у саму природу, наука о свету ставља га и на тако гледиште, на коме је природно, здраво и истинско појимање и коректно и објективно посматрање једино и могуће.

Ни један ђак, ни један коле образован човек, ни једна добра мајка, а нарочито ни један добар учитељ, ни једна добра учитељица, не сме не знати оно што је најглавније из науке о свету.

Истине у природи нађене и обелодањене, не може нико сузбити; шта више: с таквим истинама, као мерилом у руци, можемо тек оценити како ваља, шта у опште још и може све у свету као истина да се призна. Они, који се о природи и изучавању њезиних истина и закона баве, крене се умно, па су само они и кадри да одбацују од себе све настране, надуте, натприродне представе па и уображења.

Празноверица влада само онде, где се људи о природи не баве, где људи природне науке или слабо или и никако не уче.

Они пак, који не воле природне науке, па и они које ове науке не интересују у већој мери, налазе се испод нивоа, у коме је стално напредовање у опште и могуће; — они, на своју жалост, трпе из недостатка у познавању природе и њезиних појава, и падају све дубље испод овога нивоа, и награда је њихова: *цуста празноверица и назадњаштво*.

У природи се објављује потпуно јединство и потпуна хармонија, и који год жели да види и једно и друго остварено и у нашем људском друштву, треба у опште да негује баш природне науке, и да се интересује за науку о свету.“

Ето како Дистервег цени важност науке о свету, и ја, слажући се потпуно с њиме, решио сам се, да вас обавестим о свему што иде у заплаву моје струке као професора на нашој Великој Школи, том нашем будућем универзитету. Сматрао сам вазда, да је баш и најсветија дужност универзитетских професора, да најпозабављенијим путем и средствима, поред својих обавезних предавања, држе и оваква предавања, те да у ваншколским часовима, и на овај начин — популарним предавањима — *шире науку и у шире кругове, те да тако што више допринесу општем образовању*.

Само ће тако и бити оправдане нове жртве за српски универзитет, ако он буде у ствари центар и обилат

расадник за свестрано и научно и национално напредовање нашега српскога племена, јер и српско племе заузима извесно место на нашој земљи, и оно има права на живот; и оно има своју сферу привлаке и интереса; и за њ постоје, као и за све друге народе, извесни животни услови — који су неопходни за опстанак, — на му с тога и треба да се непрекидно наоружава свима могућим средствима за очајну борбу коју у овоме веку цело наше племе води и водити је мора, ако неће да га други народи преплаве.

Овако високо ценећи утицај природних наука на наше образовање, а нарочито утицај науке о свету, хајде да прекорачимо праг природе.

Звездано небо.

Кад је ноћу ведро па погледамо од земље у вис, онда нам *небо*, овај лепи плаветни и прозачни простор изнад нас, изгледа као какав огромно велики *заокружени свод*, у коме има небројено много светлих искрица које зовемо звездама.

И на први поглед видимо да су звезде по овоме плаветном своду подељене неједнако: негде их има више, негде их је опет мање; — осим тога, оне нам светле и сјајају и неједнако интензивном светлошћу, па нам с тога и изгледају неке од њих веће, а неке опет мање; неке нам сјајају белом бледом светлошћу, неке су опет сјајније, крушније; неке су од њих и разне боје, тако неке су жућкасте, плаваксте, па и зеленкасте, — а неке опет и веома лене црвенкасте боје.

Ако међу сјајним звездама сјаја још и пун месец на плаветном ведрој небу, онда је пред нама и нашим очима величанствена и дивотна природна слика која нас својом красотом очарава. Даље би речи моје биле и сувише сухопарне и неподесне да њима опишем све узвишене осећаје и благодетне утицаје на душу нашу у тренутку кад у ведро звездано небо погледамо, па зато пуштам да вам то лепо оцрта песничко перо овим речима:

(Ј. Драгашевића песме. 1869. год. Ноћ I. стр. 22.)

„Тија Нојца разастрла крила,
Па је земљу тамом обавила,
Бледи месец у пуноме лицу
Разблажава помрчину, тмицу;
Из мрачности величанство вири
Помешано с ублаженом језом;
Мека трава рани се и дише
Благом жегом ноћи добротворне.
На крилима покоја и мира
Свака тварка тије отпочива;
У наручју свечане тишине
Јестаство се новом силом снажи.
У потоку с' огледају звезде
Мила чеда божанске дивоте,
Роса краде светлост од месеца
И прелива с' у зракама бледим,
Све се блиста у светлости скромној
Све с' дивотом обасуло чарном,
Све је немо, ништа се не чује,
Све је глуво и саном се крепи;
Само поток лукаво се краде
Кроза траву и шарено цвеће,
И пролазећ' са сребрним лицем
Са травицом шапуће потајно.

Тихи лаор лети из пољане
 У наручја шумице зелене,
 И са лишћем, љубавцама својим,
 У милости ашикује љупкој.
 Милина је посмотрити земљу
 Обасјану месецином сјајном;
 Дивота је погледати небо
 Окићено сићаним звездама;
 У драгости ове ноћи бајне
 Купају се узбуђена чувства,
 У милини душа се растапа,
 У љупкости срце заиграва.*

Зар има што величанственије у овом свету, него што је тренутак, када се на западу нашега хоризонта утоли и последњи жар сунчев, када се и последњи пурпурни сунчеви зраци испод нашег хоризонта у мекоме сутону изгубе, те да нам сјајни месец на азурном небу засија и проспе своје благе а обилне зраке на ову нашу лепу земљу — и тако јој убрзо накнади њезин велики губитак, који

Ова жудња за сазнањем и учинила је, да је у току минулих хиљада година, још од постанка човека па до данас, међу свима наукама баш наука о звезданоме небу и небеским телима, дакле наука о Космосу (а то је наука о свету), управо наука, којој је ум људски толику нажњу и толику бригу и негу посветио.

Истина је, да је веома много времена протекло од онога тренутка, када је човек, готово без икаквога помисла, први пут погледао у звездано азурно небо, па до овога нашега времена, у коме ми живимо, и у коме прилично много знамо шта се и како се у минулим вековима дешавало, па и са великом, са тако званом математичком тачношћу можемо казати и шта ће и у будуће бити — али опет и ако је то тако, и ако је много времена протекло од онога првога, готово бесвеснога погледа, опет се ум људски може с правом поносити, када је удруженим

Сава Тодоровић, редитељ и члан Краљ. Срп. Нар. Позоришта

је нестанком њезина сунца — за мало сасвим у црно не зави.

Сетимо се само како месец на звезданоме небу излива своје благе зраке на све што је овде на овој нашој земљи; сетимо се како језера, како реке и немирни потоци трепере као позлаћени у свој својој красоти, и како је свугде, докле год месечеви зраци допиру, пуно и препуно чари, како се све пресипа милином, — па ћемо се сложити сви: да је наш месец заиста драж и украс нашега неба; да је он украс који обилно лије светлост у више просторе нашега уздрхталога срца, и у њему буди и разбуктава љубав према ближњему; да је он мио свакоме, који уопште, ма и најмање, осећати уме.

Па зар је онда чудо, када ова величанствена слика буди у нама поред дивљења и узвишеног жудња за сазнањем, кад нас она гони да се запитамо: па шта су оне плавкасте, жућкасте, зеленкасте и црвенкасте, бледе и светле искрице по небу, — а шта опет наш месец на звезданоме небу?

слагама најодличнијих мужева свију културних народа, када је прегнућу славних научника целог света пошло за руком, да се наука о свету издигне на ову угледну и поносну висину на којој се данас наводи.

Много је умова, много је вредних руку овоме циљу својски послужило; много је умних напора, много радова и кретања у овоме правцу утрошено, докле је најпосле из те свеколико и обилно утрошене енергије људске, из утрошене топлоте и неискрине топлине, заснула и светлост: синило наше сазнање у своје најпотпунијем облику. Па хајде да видимо шта знамо о овоме свом свету?

Месец пратилац наше земље

Према данашњем ступњу науке знамо, да колевка нашега рода и свеколиког нашег живота, да ово поприте свега људскога кретања и рада, да ова наша земља није сама у овоме непрегледном светском простору, у овој тако званој васиони. Као звезда међу звездама лебди и наша земља у овоме светском простору и окреће се и

око себе и око много веће звезде, око светлила овога нашега света, око нашега сјајнога сунца.

Земља је наша, о чему ћемо и накнадно говорити — округла и веома незнатно сљобштена на половима својим, на северном и јужном полу.

И ако на први поглед изгледа, да би земља наличила на нешто мало нераван, њобшт котур, опет то у ствари није тако, и ми смо у минулим временима стекли и непосредних доказа о томе, да је наша земља округла. Што је некада само неколико философа знало, па и то само уском кругу својих изабраних причало, то је данас свакоме познато. — Данас се зна: *да је и наша земља округло тело, и да је и она, у опште узев, слична са осталим небеским телима у васиони.*

Са земљом нашом вада је у друштву и једна мала а веома блиска, најближа међу свима звездама, то је наш месец. Он је верни пратилац земљи, па ма где се земља на своје далекоме путу око сунца налазила по овоме светскоме простору.

Месец се никад не одваја од наше земље — он је не оставља ни дању ни ноћу — и то с тога не, што га наша земља својом привлаком, по тако званом општем закону гравитације, — на извесном одстојању одржава непрестано, и као што се наша земља окреће око сунца од запада ка истоку за време од једне године дана исто се тако и месец окреће око наше земље, опет од запада ка истоку, за време које је од прилике дванаести део једне године, и које с тога, што је то оптицајно месечево време, зовемо месец дана.

Нема сумње, да је осим сунца и месец, са својим познатим нам менама, веома рано привукао погледе и пажњу првих гледалаца звезданог неба, и њему имамо захвалити за наше рачунање времена, за прилив и одлив морских вода, које наша браћа у приморју познају, — па смо му можда дужни и за утицај на нашу климу или наше поднебље у опште.

Месечево површје

Ако пажљивије сматрамо месечево површје, онда виђамо, да се на њему могу разликовати већа и мања светлија, а тако исто и већа и мања угаситија, сива места.

За ова се угаситија места мислило, да су мора по месечеву површју; а за она се светлија места држало, да су слична нашим континентима на земљи. Ма да се временом показало, да на месецу нема мора, опет су она тамнија места задржала и до данас некадашњи латински назив *mare*, што значи море. Осим тако званих мора, могу се на месецу распознавати и узвишења, брегови и планине,

које су добиле имена научника и славних људи. Исто тако опажају се на месечеву површју и удубљења, долине, и то кад се оне налазе у близини оних места на месецу, у којима се сунце рађа или залази.

Брегови бацају од себе у овоме случају већу или мању сенку, која је често пута тако угасита и тако танка, да због тога месечево површје веома лепо изгледа.

Планета Венус

Остављајући месец приђимо *Venusu* или *Veneri*.

Који од нас није већ досад видео, како пре рађања сунчева — у зору — или одмах после заласка сунчева — у вече — на звезданом небу сија једна веома крупна и сјајна звезда, коју наш народ зове разним именима.

Тако, кад нам та звезда сија пре рађања сунчева, дакле у зору, онда је наш народ зове: *зорњачом*, *зорицом*; а када засија после сунчева заласка, онда је наш народ зове *вечерњачом*. Но ову исту звезду назива наш народ и *Даницом*.

И ако имамо три разна имена, опет је то једна и иста звезда. Она се својом прилично великом брзином веома разликује од других звезда на звезданом небу, и биће да је она била прва, по којој се сазнало, да осим звезда, које се не крећу, да осим тако званих некретница, има и таквих звезда које се крећу, па се с тога планетама зову.

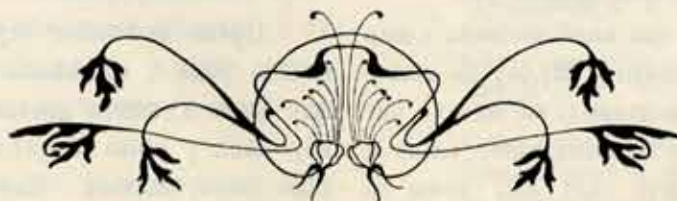
Ова је звезда планета Венус или Венера, која се, осим месеца, и дању види без дурбина. Ово ће бити узрок вада, што је наш народ и назива леним именом: *звезда Даница*.

Због своје велике сјајности Венус је била и старима позната, и она је једина планета, коју и Омир у својој Илијади помиње, називајући је најленишом међу звездама на небу.

Астрономи и посматрају Венус баш због те њезине сјајности махом дању, јер ноћу стоји она веома ниско, па јој је и светлост тако интензивна и јака, да се без заклањача не би могла посматрати. Кад је Венус у близини према нашој земљи, онда баца и сенку око предмета на земљи. Венус се бележи знаком ♀ огледала са држалом, које је најпотребнији атрибут богиње лепоте *Aфродите* или *Vенуса*.

На Венусу виде се тако исто мене или фазе, као што их и на нашем месецу виђамо. Некада се мислило да и Венус има свој месец, али то је мишљење оборно *Stroobant*, и загонетан сателит Венус-ов избрисан је из астрономских проблема.

(НАСТАВИТЕ СЕ)

Крај огњишта

Тек је подне прошло а већ сумрак слази.
 Под облачним небом слаби ветар дува,
 И снег ситаи лако по земљи се хвата,
 Лако, мислиш пази, да се не угрува.

Угушена тмушом негде јече звона,
 И потмуло живот улицама бруји;
 На махове ветар мало јаче писне,
 И кроз димњак блиски чујеш како хуји.

Хладноћа све јача, мраз све јачи стеже,
 Свом огњишту топлом радује се свако,
 Где их многе чека домаћица, мајка,
 Која срцем својим појимајућ' лако

Сву дубину дражи и песништво оно
 Са огњишта што се неисцрпно диже,
 И слушајућ' приче кроз пуцкање ватре,
 На свој неки начин све му ступа ближе

И његовим духом своју душу крепи.
 Па кад вече падне и за сто се седне,
 У мислима њеним, у говору њеном
 Нит' је мисли једне, нити речи једне

Која одјек није појезије оне
 Са огњишта што се као круна нека
 Њој, краљици куће, више главе ставља,
 Ил' на плећа слаба к'о порфира мека.

И детиње маште, с усхићењем ретким,
 Нечувене никад ослушкују бајке,
 И мала им срца од радости тону...
 О, имена слатка огњишта и мајке!

Борски

Манастир Милешева

Једна од најзнатијих старих српских задужбина, за коју су везане толике успомене из прошлости, чији је значај за чување српскога имена и некад и сад огроман, јесте манастир Милешева.

Манастир Милешева лежи један сат источно од варошице Пријепоља, у долини речице Милешеве, испод брда Титоревца. Задужбина је српскога краља Владислава (1234 до 1240). У једном старом летопису очуван је спомен о зидању манастира. Тамо стоји: „Владиславъ же брат њего прѣмлетъ краљество, и тѣ когочудно и благоугодно поживѣ, създа же великою лавроу възнесенію Христа бога нашего, глаголемоу Милешева“¹⁾ а други додају и: „идеже моћи его поуѣвають.“

У народу није сачувано какво предање о зидању манастира, које би се слагало са историјом. Изгледа, да су тим, што је тело Св. Саве лежало у овом манастиру, све успомене народне везане за Савино име, које је потисло име ктиторово. То се види и отуда, што у предањима име манастира народ тумачи по имену неког Милоша,

који га је сазидао. „Била три брата: Милош, Миле и Давид, па су саградили три задужбине: Милошеву, Миле и Давидовицу.“¹⁾ Само име манастира изговара се у народу на неколико начина: Милошево, Милошева, Милешево и Милешева. У старим записима стоји увек *Милешева*.

1237. пренесено је тело Св. Саве из Трнова у овај манастир.

Најездом турском, Милешева, као један од најзнаменитијих манастира, где су почивале кости онога чији је дух снажио српски народ да нестраје у тешким данима, била је изложена највећој опасности. Чим су Турци завладали српским земљама, покушавали су више пута да манастир разоре. О тим покушајима најбољи је спомен сачуван у познатој народној песми „Свети Сава и Хасан-паша“.

После најезде Хасан-пашине, прича се, калуђери нису више смели држати тело светитељево на обичном месту у њивоту, него су га крили по сводовима, одредивши за чување парочитога човека, кога су звали *војвода*.

Но и поред свију тих опасности, Милешева је све до 1595.. па и даље за дуги низ година, остала једно од најважнијих културно-националних средишта. У њој је преписвачки рад калуђера био јако развијен. Многе

¹⁾ Из пећскога летописа. В. Споменик III. стр. 94. Ово сам узео из белешака поп. Т. Пејатовића.

²⁾ В. Етнографски Зборник IV. Средње Полиме и Цотарје.

књиге написане у Милешеву сачуване су и данас, по већином растурене по околним манастирима. 1543. основана је и штампарија, у којој је наштампано неколико црквених књига. Прва књига *Псалтир* почета је да се ради 1. јануара, а довршена 30. октобра 1544. године, за време игумана Данила. Дванаест година доцније јавља се у Милешеву за време истога игумана Данила нова штампарија, из које је изашло 4. новембра 1557. ново издање *Псалтира* са синаксаром, часловцем и неким канонима.¹⁾

По причању путника из тадашњег времена у манастиру је било велико братство, а и са богатством манастир је добро стајао.

Мелхијор Сајдлиц, путник из 1556—59. г., помиње да је у манастиру Милешеву било до 60 калуђера, који су проводили живот чисто и умерено, те су тиме, по његову мишљењу, друге калуђере далеко надмашавали. Катарина Зен, други путник из 1550. г., вели да је у подручју овога манастира било још 20 других у долини Лима и да калуђери милешевски плаћају Султану годишње 1000 дуката данка. Даље помиње како калуђери свршавају црквене послове, иду у поље да раде и скупљају хлеб и вино за своју потребу.²⁾

Да је манастир вршио знамениту улогу и у политичкоме погледу, види се из тога, што је многим народним покретима против Турака било средиште око манастира Милешеве. Срби су, дижући се на устанак, испињивали на својим заставама лик Св. Саве, хотећи тиме да представе духовно учешће светитељево, његову светитељску заштиту, која ће их довести жељеном циљу.

Такав један покрет даде повода Синан-пашин, те нападне с војском на Милешеву, и да би заплашио Србе и угушио сваки покрет, узме тело Св. Саве, однесе на Врачар код Београда и тамо га свали 27. априла 1595. (или 1594?).

Прича се да су Турци, посећи тело Св. Саве, прошли поред манастира Св. Тројице код Пљеваља, и да су га калуђери могли од њих откупити за извесну суму новаца, али нису смели, бојећи се какве преваре. Но друго предање опет казује да Турци нису туду ни напустили са телом Савиним, него преко Нове Вароши, где и данас показују један мостик, куда су прешли. Ово је последње и вероватније, јер је пут за Београд преко Н. Вароши директан и ближи.

Постоји још једно предање, како Турци нису могли никако спалити светитељево тело, него су се неки из Београда морали вратити натраг у Милешеву да покушају калуђере чиме се може спалити светитељево тело. Једно се ђаче изговорило и казало им, да се може спалити само на виновој лози. И тако је, прича се, и учињено.

Спаљивањем тела Св. Саве, Милешеву је задат најтежи ударац. Тада је још манастир опљачкан, али није

са свим разрушен. Но од тада, како каже Гилбердинг,¹⁾ „све више и више провадала је Српска Лавра.“ Даље вели: „1735. године Турци су је страшно разорили; на послетку 1782. спалили су и калуђерске ћелије, и калуђери су се растурили, оставивши несрећну обитељ на расположење муслиманима.“

Бад је манастир разрушен, онда су Турци заузели и многа манастирска имања — однели скоро све скупоценије ствари. И данас у великој цамији у Пљевљима имају два велика свећњака из Милешеве, а и оловни кров од манастира дигнут је те је њим покривена цета цамија. Калуђери су једино могли сачувати неке књиге, разневши их по околним манастирима, као и њивот и штаку Св. Саве, који се и данас налазе у манастиру Св. Тројице.

Све до 1864. г. манастир је лежао у рушевинама. Нико није смео чувати ни развалине, него су у њима Турци затворали своја говеда, њихови чобани на доколици погађали нишан у ликове светитељске, боли им очи и т. д. И данас има старца који се сећају речи Муслимана из Исаијина: „Море Власи, не куца више ваше звоно, него плавдују наша говеда.“

Па ипак су развалине биле привлачно место, где се околни српски народ у великом броју састајао сваке године о Спасову дану, молећи се Богу и Св. Сави да дочека тај дан, кад ће опет видети стару задужбину обновљену. Треба напоменути да је Милешева посвећена Вазнесењу Исуса Христа.

Природно је што су околни Срби много желели да обнове манастир, али од Турака нису смели ни да покушају да траже одобрење, јер су унапред знали да ће бити одбијени. Но нађе се један предузљив човек, јеромонах манастира Бање, Макарије, родом из Далмације, који живо подстакне народ да тражи да се манастир обнови. Народ је то једва чекао, само је требало да се нађе неко, ко ће му се на чело ставити, Макарије покупи потписе и понесе молбу у Мостар.¹⁾

Ма да је све ово рађено у тајности због домаћих Турака, ипак се за ову намеру Макаријеву дозна и Турци му стану претити убиством. Макарије ипак не клоне духом, него кријући се по ноћи отпутује у Мостар. Онде успе да добије ферман за обновљење манастира и врати се радостан натраг, предавши ферман тадашњем кајмекаму Пријепољском Емин-ефендији да га изврши и нареди да се отпочне рад.

Али и поред фермана домаћи се Турци силно узнемире и стану свима силама радити да ствар омету, претили су да ће крв пасти, ако се ништа отпочне и т. д. Срби су непрестано мољали, трошили новац и на подмићивање и иначе да би се само једном приступило грађењу. Неколико је пута излазила турска комисија на развалине, па се опет враћала натраг, не одлучивши ништа. На послетку Срби енергично затраже да комисија изађе

¹⁾ Љ. Стојановић, *Старе српске штампарије* стр. 32. и 33., отштампано из „С. Књ. Гласника“.

²⁾ Из приредбекава г. Т. Пејатовића.

¹⁾ А. Гилбердинг, *Собрание сочинений* — Босния, Герцеговина и Старая Сербия, ст. 249.

²⁾ Милешева се убрајала у Херцеговачко-Захумску епархију, а и политички је припадала Мостару, као престоници Херцеговине.

последњи пут, па: — или да се отпочне рад, или да се престане више о том говорити. Тако и буде. Изађе велика турска комисија. Прваци народни замоле кајмекама, да он први, као представник власти, извади један камен из развалине и избаци на поље, па да се тиме отпочне рад, а на претње домаћих Турака изјаве да се неће обзирати. Кајмекам после дугог размишљања најзад пристане и учини онако, како су Срби захтевали.

Није лако представити, колика је радост овладала народом у ономе тренутку. Све се одмах дало на посао: и богат, и сиромах, и старци и младићи, и жене и деца; све се то утркивало ко ће више урадити. Многи су од радости плакали.

Кад се већ отпочело грађење, прилегао је свак колико је год више могао. „И удовица, која је туђу кућу прела и своју ћену ранила и она је овђе доносила и ма-

да су се тада на збору чули узвици: „Чуј Исарице, влашка звечка прокуца, а ако Бог да скоро ће и звоно.“ И ова се скромна жеља народна доцније испунила; данас на манастиру једно мало звоно позивље побожни народ на молитву.

Од дана освећења сваке се године на Малу Госпојину скупуља велики народни збор код манастира.

Спољашност манастира, као што се на слици види, величанствена је и потпуно одговара називу „Српска Лавра.“ С јужне стране распознавала су се до скоро мала заидана врата, па која је „Стефан Твртко ва Христа Бога краљ Србљем и Босне и Приморју“¹⁾ изашао 1376. год. после свога крунисања. Место, где су била врата, сада је означено околом црвеном бојом.

У самој цркви нема сад скоро никаквих знаменитости. С десне стране ниже архијерејскога стола стоји

Манастир Милешева

настиру помагала“ — тако причаше један старац, који је био толико срећан, да види стару задужбину обновљену. Најпотребнији прибор као: камен, песак, дрво ит.д., све су то сами селаци на мору дотеривали. Било је случајева да какав домаћин одабере своја два најбоља вола, урегне јацију, па и јацију и волове остави манастиру. Из Пријепоља би се свакога празника кренуло много народа, свак ко може ма шта помоћи, па би повоздан о своје трошку радили све што би им било одређено.

Из овога се најбоље види колико је силна народна љубав била према овој старој и славној задужбини српској.

Највише су труда око обновљења манастира уложили, осим Макарија, још Јаћим Веселичић из Пријепоља и Милован Вараклија из села Седобра.

И тако, срећно отпочето грађење 1864. довршено је 1868. Те године, 8. септембра, на Малу Госпојину, манастир је свечано осветио митрополит Хорцеговачки Прокопије. Народно весеље било је велико и неописано. Причају

један љивот начињен од дрвета, а прекривен обичном чохом, као спомен на љивот и место, где су лежале моћи Св. Саве. Црква је била дивно живописана, али је данас живопис скоро сав некварен: нешто Турцима, нешто самим временом, а нешто и непажњом при обављању, јер су многи ликови просто закречени. Али ипак се на неким местима јасно распознају две врете живописа: кад се пажљиво скине горњи живопис (који се лако одваја) указује се под њим други, старији, где су ликови прилично очувани. С леве стране и данас се налази лепо очуван лик Владислава, ктитора манастирског.

С јужне стране, недалеко од самог манастира, налази се велико село *Исарицк*, насељено самим Муслиманима; броји близу 80 домова. Исарицки Муслимани највише су зала чинили манастиру, још док је тело Св. Саве у њему лежало. Има и сад предање да је њих проклео Св. Сава да никад немају „среће ни берџета.“ Ово народ

¹⁾ V. Klajic — *Poviest Bosno*, стр. 155.

тумачи тиме, што и данас нема куће у Исарицику, у којој су сва чељад потпуно здрава. У свакој кући има по неколико било гушавих, глувих, њоравих и т. д. У Исарицику су и данас сачуване зидине од некадашњег града Милешевца, за који народ, као и за многе друге, казује да га је градила проклета Јерина.

Испод града, у једној пећини, а на врло стрменитом месту налази се један извор који се зове Савина Вода. Њему народ са великом побожношћу приступа, јер сматра воду за лековиту.

Код манастира има и српска основна школа.

Манастир је иначе врло, врло сиромашан. Нове конаке манастирске силно је упропастила поплава 1896. године и један део разорила, а такође и осталом имању нанела велику штету. Много би још штошта требало да се манастир изнутра улепша, да се снабде потребним утварима, да се направе удобни станови за госте о саборима, па тек тада да ова стара Српска Лавра заблиета својим првашњим сјајем.

Ст. И. С.

Тако радо

(Милена Милединовићева)

Тако радо крај твојих сам ногу,
Дрхћућ гледам твоје очи јасне;
Жудим да те загрлити могу,
Да осетим пољупце ти страсне.

Душа ми је твоје душе део,
Мис'о моја твојој мисли иста;
С радошћу ти нудим живот цео,
Срећа моја бескрајно је чиста.

Много бола поднети бих хтела
И страдања што их живот нуди;
Одрећи се тебе не бих смела,
Ал ти само, ти уза ме буди!

Тако радо крај ногу сам твоји',
Дрхћућ гледам твоје очи јасне;
Сагибаш се... усна спремна стоји
Да дочека пољупце ти страсне...

С немачког М. П.

К а з ж а

Е. Neera

Познато је, да Лаурина свадба не изазва тако велике сензације.

Баш се некако у то доба десно у кући једног угледног грађанина повелики скандал, те се за њ ставовници Кулозе много више заинтересоваше но за удају једне уседелице.

Осим тога, Лаура изађе пред олтар још и у венчаници кестоњасто-мрке свиле, и плитким шевро-цицелама, поред свега тога, што је у последњем броју „Домаћих Часова“ — од новембра 1853. — „одело од отворено плавог тафта са пет сомотских карнерића и опутом од изрецааног сомота“ било означено као најновија мода.

Али Лаура нити имађаше модних журнала, нити пријатељица, нити је о томе водила рачуна. Узела је што јој је било при руци. Онај дан, који у женском животу има јединствени значај, изгледаше јој без икакве несичке дражи.

„Већ дође време да несташни Амор...“

Лаура се удаваше само зато што је било крајње време да се уда. Била је већ сита и триљења и борбе.

Жудела је за угодним, пријатним миром, за миром немарно расутим по меким јастуцима — баш онаквим, какав јој је нудио Андреја Тарамели, апотекар.

Кћери Кулозанског месара, брбљиве као врашци, пробудише се рано у зору; старица ушта зевајући: „Хоћемо ли устати да видимо Лаурину свадбу?“

„То би вредело“ одговори друга. „Али страшно је хладно; ако се не варам и снег пада.“

„Хтела бих само да знам, како ће изгледати у беломе велу?“

„Тхе! Могу мислити: крута као зрео лимун...“

„Па мршава.“

„Као дршка од метле.“

Обе се сестре окреташе на другу страну у удобним и топлим постељама; блага се светлост прокраде кроз окна, а дрвени прозорски крет раздели у соби и ваздушни простор, испуњен топлим дахом девојачким.

„Боље, одспавајмо још који часак.“

И обе поново заспаше. Чак и оне, најрадосније од свију, мишљаху да нема смисла узнемиравати се због такве свадбе.

* * *

Збиља је и било чудновато: одредити у децембру венчање у шест часова у јутру!

Чак се ни свештенику то не свиђаше: у љутих навуче и одежду натрашке. Па ни црквењак се не беше потрудио да очисти седишта у студеној цркви.

Дрхтећи од зиме и ударајући ногу о ногу, уђоше младенци у цркву. Лаура беше мало задигла своју загаситу свилену венчаницу, да је не би упрљала. Имала је сиве рукавице, бели вео без цвећа, а око врата и о ушима пуно златног накита што јој га поклонио младожења. Толико накита доиста није очекивала; с времена на време додиривала је кажипрстом уши, да би се уверила, да ли су јој мишћуше затворене.

Кума је била у црној свили, са црним, везеним велом на глави, огрнута зеленом, плетеном махрамом; пар нових тесно скопчаних, крутих рукавица задржаваше јој било и набра јој кожу код рукавичних дугмета у више набора.

Младожењини сведоци изгледали су достојанствено и свечано у својим капутима од црне чоје, са позлаћеним дугметима, сомотним преницима и вратним махрамама, везаним у по неколико чворова.

Иначе нико не дође.

Пре по што клекоше, обе жене задигоше своје одеће а људи, осим младожење, разастрише под ноге своје руце; младожења после тога обриса колена руком.

* * *

Пошто прође црквена свечаност, изиде ово чет душа, ћутећи, на улицу, где је вила вејавица.

„Како гадан дан!“ рече кума.

„Занета гадан дан“, одговорише сведоци.

Слушкиња чекаше на вратима. Чим опази госте, узвикну: „Ух, како гадан дан!“

Младожења стресе снег са шешира. Лаура дохвати једном руком сукњу а другом стресаше са ње снег.

„Не мари“ одговори она мирно. —

Послужење беше просто: кава, млеко, чоколада, колачи и бонбоне.

Седе се за сто; слушкиња обилазаше са служавником по којем беше прострт ручни рад — каневас везен унакреним бодовима — а по њему, за сваки случај, стаклена плоча.

Па и поред тог стакленог штита, беху везени венци ружа искварени дугогодишњом употребом. Колико је каве већ стајало на тим ружама, колико ли сока од поморанџе, малина, па колико лимунaде, слатке малвасије и ликера!

Лаура гледаше мрко преда се,

Андреја Тарамели приближи јој се с осмехом.

„Похитајмо, да нас кочијаш дуго не чека!“

А. БУГНО БОГОРОДИЦА УТЕШИТЕЉКА

„Хајдемо.“

И она се подиже, сави бели вео, узе шеширић од тафта лимунове боје, украшен манчестерским трацима и чинкама, и метну га на главу; беше то сасвим мали шешир, који јој не заштићаваше ни образе ни чело; таква је била ондашња ношња. —

„Јеси готова?“

„Јесам. Само још кишобран.“

Па куда ће путници?

Не ће далеко.

Али то није из штедње. Та Андрија је био и пмућан и издашан. Ну тада нико није ни предузимао велика путовања; још је било све неудобно.

Ићи ће у Милано. Пошто још није било железнице, узели су скромна места у власничким поштанским кочијама.

„Би! Хајд!“ промрља кондуктер и дочена узде. Кочије се кренуше, клатећи се. Лаурина свадба беше свршена.

* * *

Књиге кажу да има грозних сцена у женском животу; такав је и тренутак у којем се жени, при пораћању, укаже пред очима страшно с разјапљеним чељустима и зверским, месождерским зубима, а које једва чека ново-рођенче да га угуши.

Али допета и има жена, које у великим боловима рађају, те деца долазе на свет са грозном судбином.

Јаче од генија, богатства и челичне воље, греде овако страшно, од бронзе и гранита, ка своме плену; штепавши жртву, привлачи је к себи, и тако стежући и кољући зубима, убија је. Сваки је отпор при томе узалудан.

И Ниоба није могла спасти децу своју.

Над Лаурином главом лебдела је такође тешка судбина.

Још од најранијих дана, без мајчина миловања, провела је она своје детињство без пољубаца, без лутака и цвећа; своју младост без смеха, а свој досадашњи живот без љубави.

Говорили су да је ружна; међутим она је била само утучена, те се с тога и није ником допадала.

Њене лепе црне очи нису биле у стању да је промене ма и најмање. У паланкама, где се траже руменобели образи, не помажу очи ништа, па ма сјале и као само сунце.

Па и иначе није Лаура имала среће.

Пријатељице су је бацале у заснак; у друштву је била ретко тражена. Није имала онога спољашњег сјаја, који је увек потребна погодба за успех.

Она се никада није могла придржавати „златне средине“, јер је усамљено срце гураше или и сувише високо или и сувише ниско.

Није била ружна, али некако није умела да се дотера.

Разум јој напредовао, али душевна јој хармонија изостајаше.

Наивно, скромно и без маске, животарила је она у својој усамљености. Њена је топла природа гонила к љубави; осетљива је била и сувише. Сва снага њезина срца беше се стонила у бескрајно изскривање.

И тако отпоче заморни хаџилук њене уобразиље. Њен је пут водио кроза стене, топле пешчане пустиње, преко стрмих планина и безданих океана. Ноге јој се израђавише а руке искрвавише; по жбуњу и трњацима остајаше висећи парчад њезина меса.

Ноћи је обично проводила без сна, са леденим знојем на челу.

Колико јој пута румена зора обећаваше миран дан! Колико ли је пута одушевљаваше у животу по какав мирисни лепи цветић! Али зоре нестајаше, а цветић падаше у прашину: неумољиво чудовиште од бронзе и гранита

шибаше је по плећима и викаше дречећи: „Напред! Напред!“

О душо без утехе, како се разбијаш на проклетој стази о суро стење, како падаш преко камења, како се сурваваш у бездан! Твој чисти вео цепа се и пропада; али ти се дижеш поново; завијаш унађене ране и хиташ даље, даље, без престанка!

Тако наврши Лаура и тридесету.

Сву грчину, која се може сакунити у пехару напавене девојке, Лаура беше попила наискам. Усне јој се сасушише а груди јој сагореше од страсти.

Све њене пријатељице претекосе је.

Нити су биле лепше, ни паметније, ни духовитије! Пре свега — оне нису ни знале волети онако, како би она волела, па ипак све постадоше срећне жене и мајке. Младићи, које су Лаурине лепе очи за часак занимале, изненада се обраћаху другим девојкама.

У њој је беснео разбуктали плам; око ње беше тишина.

Образи се избраздаше, а чело јој изгуби свежину.

Свака пронала илузија односила је собом и по један листак њезине младости.

Непрекидне жеље, мучно шчекивање и несане ноћи реметише јој здравље. Тело јој испаншташе са расипања уобразиљине моћи. За свако огрчење — једна бора; за сваки сан — једна главобоља. Маштања јој се рађаху у мозгу а свршаваху у растројству нерава. Незадовољене жеље њезина срца штетише и друге органе: измучена душа мучила је и тело.

Неиспуњену наду смењивала је грчина; а затим је долазила душевна малаксалост и очајање.

Било је тренутака, дана, када је мрзила и саму себе. Мрзила је чак и своју врлину — камо да је бар једном згрешила!

Можда би то и учинила, само да је била кокетница, привлачнија! Нечујан је бес поткопаво све у њој. Све јој у свету говораше о љубави; свугде гледаше љубав: у сваком живом створу, у сваком предмету. Само је њој било суђено да буде без ње... Зашто само њој?

Присуство деце љутило је. Реч „брак“ пробадаше је кроз срце. С неописаном страшћу читала је књиге, које су говориле о љубави, док јој се на послетку и оне толико не огадише, да их је почела и мрзити. Тада би обично изгазила књигу и поцепала је. Једнога целог дана пркосила је сама себи; затим је поново дочепала књигу са страсним интересовањем и поново је почела читати.

Једно се вече усудила да посети неки концерт. Пошто се била обукла, паде јој поглед на огрлицу од корала, којом је раније обраћала пажњу на се. Насмеја се, а по том уздахну. У осталом — ко зна... Увек су јој говорили да јој црвено лепо стоји. И метну огрлицу око врата.

Та већ је петнајест година како сви Кулозански младићи и девојке познају ове корале! Више их нико није ни гледао.

Усамљена, гледала је из једнога угла својим леним, уморним очима. Тешко јој паде кад примети, да је била сасвим сама код толиког света.

Па ипак неко је погледао у њу — страшљиво и крадимице, тако да га она није могла опазити. То беше Андрија Тарамели, апотекар. Још одавна поштовао је он Лауру, само се није усуђивао да то повери ни њој ни ма коме другоме. Ну можда ће тој његовој несмелости помоћи ма какав слепи случај!

Лаура није ни гледала тамо где је он седео. Она се тужно осмехиваше: велико јој огледало на зиду показало, да су јој испод корала набрекле вратне жиле.

То вече опростила се Лаура са својом младомћу.

* * *

Овај прелаз, који многе жене преживљују лако, без по муке, без икаквог приметног појачавања осећаја и страсти, био је за њу нун бола и трзавица, био је права ампутација.

Жени, која се једном за свагда одрече љубави, или се баца религији у загрљај, или милосрђу, или породицама, потребно је ма какво трајније занимање. Тако је и Лаура тражила разонођења.

Грозној празнини њезина живота придружише се и телесне муке: тело јој беше у сталној борби са маштом.

Организму жинну много више худи кад сања о љубавнику него ли кад их и по десет има. Лаура је испаштала за све грехе које би желела да има, за све радости о којима је сањала. —

Њено је тело било пут страсти покривен кретовима; на сваком је од њих било по једно име и по један датум.

Она је живела затворена у самој себи.

Једно се време занимала о поправљању свога здравља. У соби јој од једном дођоше на место кита љубичица и најновијих романа — пилуле гвожђа, кина-декокт, рабарбер, завијутци и кутијице, који су требало да јој поврате изгубљену свежину и цвет пређашње младости.

Затим доби вољу да ради. И тада јој собу украсише везени јастуци, плетени застори, простирке, навлаке и покривачи.

Ивице њезина постељског рубља украсише се дивно израђеним шуљкама. Пред постељом се нађе и нар папуча, руком израђених, у боји различковој.

Све Кулозанске шишарице трчале су јој да се диве лепоти њезиних радова.

Ну за мало на прође и то доба. Лаура се сва баца на чишћење и рибање. Рано би у зору већ била на ногама с врпом у руци, чистећи и рибајући. У једном сандучету, које је пре служило за склониште увехлом цвећу и коврчицама косе, сад је била поташа за рибање брава, сапун за прање прозорских окана, кичице и четке, прањак за инсекте и амонијак. И Лаура грозничаво рибаше и трљаше као у неком болесном узбуђењу.

У томе је послу задеси запаљење кичмене мождине.

Било је пролеће. Са своје постеље гледала је Лаура како се дивља лоза пење по зидовима а ласте режу кроз ваздух. А кад би се мало подигла на својим јастуцима, угледала би бадемово дрво све у цвету. Бели и сјајни цветићи изгледали су јој у сунчаном сјају као посути виљинским бисером.

Вечером су јој дошарале чак у собу песме, час пуне сете час прожете љубавном страшћу; весели смех, звонки гласови и зачикавање младежи на улици.

Топли дах струји од прозора ка постељи; трепере чичке на постељском рубљу и ресице на покривачу.

Л. Кува

Босанац

По силаску сунца ниже бадемова дрвета, сенке испунише собу. И тако кретарише полако око Лаурине постеље. Образи болеснице побледеше; велике јој очи добише грозничави сјај.

Једна сенка проговори: „Познајеш ли ме? Ја сам младић, с којим си играла први валс; где је каранџил који си онда од мене добила и у груди сакрила? Ја сам играо много с тобом, јер си ми се много допадала... Али то је било одавно.“

Друга јој сенка рече: „Познајеш ли ме? Моји су прозори били према твојим. Колико се само пута у исто доба јављасмо на прозорима! При ведрим вечерима гледасмо у месец: ја сам певао, ти си уздисала, или си ти

певала а ја уздисао. Зашто је то престало? Заиста, не сећам се више.“

Трећа се сенка насмеја, а четврта јој на то баци у лице, ругајући јој се, један румени листић хартије багремова мириса.

И сенке се изгубише. За собом оставише у соби страшну хладноћу, влажну као гроб.

* * *

Донесоме јој светлост и лекове за ноћ. На медицинској боци висила је једна правоугаона карта, на којој је било написано: „Nux Vomica. Свађа три часа по једну пилулу. Не више! Лаку ноћ и најбоље жеље за што скопорије оздрављење.“

Тако јој први пут проговори симпатија Андреје Тарамелија.

Болест је била упорна. Али на послетку поче да попушта.

Лаури је било као обично свима који оздрављају: у себи је осетила велик радост за животом.

Свет јој се учини леп и пун радости, на што се она раније није ни освртала. Њено сирото тело, коме се после дугог мучења снага инак повратила, осети епикурејске пожуде...

Од јела јој је била допуштена само чорба и кувано месо. Уобразиља јој се међутим занимаше о фазанима, шунки нежне румене боје, котлетима у соку, пурпурним црвеним раковима, наслаганим на читавом брду од златног пиринча, опкољеном трифолама; већ је видела и трбушате, цветно-плаве судиће, дунке пуне кремом од ваниле; красне мајолика-тањире с пирамидама од сомотних

бресака; блиставе гроздове и меке крушке које се растапају у устима као снег.

Али то јој не беше довољно. Сто би морао бити застрвен дамаским застирачем, а на њему гирланди, у чијим су арабескама нежне тичице. Иваца би морала бити изглачана у тисућу набора, кроз које би био провучен зелени трак.

Како се мора слатко јести у соби по чијим су зидовима насликани цветићи, за бамбусовим столовима и столицама! Како мора прекрасно пријати кава, служена у прозачним, порцуланским шољцама са минијатурама из Settecento: даме у обручастим сукњама, а господа у свиленим чарапама!

И њена уобразиља полете још даље.

Не морати више носити цицана и отрцана одела. Каква би то срећа била! И она продужи себи сликати живот пун нечувене елеганције.

Сибаритизам је беше сву обузео. Чим би, од малксалости, почела дремати, одмах би почела и сањати најшареније ствари: холандско платно, чинке, дамаст, шарене чаше, угојену пилеж, пенушава пића, велике ормане пуне скупогеног рубља, прошивену атласну јастучад, испуњену лабудовим перјем.

Сваког јутра, чим би се пробудила, налазила би своју медицину и карту са: „Антиктерински прањак. Сваког часа по један. Нешкодљиво. Јесте ли добро спавали? Добро јутро!“

И баш кад јој се жеље беху попеле на највећу висину, усуди се Андреја Тарамели да јој заште руку. Она даде свој пристанак.

(НАСТАВИЋЕ СЕ)

Поноћно даворје

Некад било, сад се приповеда:

Наши хати бесни и крилати;
Наше село за три села жело,
Златне поше, и свилене коше,
Песмом јечи гора Даворија;
А у доли ситно коло вија...

Шуми борје поноћно даворје...

Под гроцем од злата ћердани;
Сребрњаци сребром оковани,
Сјајне токе диба и кадива,
И по њима бисер се прелива,
А калпаци од сребра облаци...

Шуми борје поноћно даворје.

М. М. Петровић

Садашњост и будућност породице

Старије природно кућење морало је бити строго и сурово; новије је међутим много простије а с тога и блаже. Узде су његове, у главном, предате нежнијој руци газдарице и мајке. Руковођење домаћим пословима са три до шест душа по себи је лакше, јер ће се оне пре сложити међу собом, него ли десет или педесет. Старија породица била је уједно радионица са подељеним радом на читав производни организам; била је правна установа, којој беше потребна дисциплина, да би постигла свој циљ. И ако није имала много да продаје и купује у време самоподмирења својих потреба, ипак јој често недостајаше мушки, често својевољни старешина, како за руковођење домаће производње и размирице слугу и многобројних сродника, тако и за њено заступање у општини, тргу и држави. Модерна мала породица право је кућење, јер у њој нема оног компликованог посла на производњи и оне поделе рада; њој готово више и не треба оне старешинске дисциплине; лако се споразумевају муж и жена, ако су у односу какав треба да је, као и домаћица са послугом, о оном што треба да се изврши. Петљање са послугом расте данас успоредо са личним индивидуализовањем, али се оно, мислим, губи према тешкоћама и опорости, с помоћу којих је раније одржаван у реду много већи број. У колико расту спољни односи домаћег кућења, у колико је више потребно робе и услуга најразвијенијих радњи и заната, учитеља и других особа, у толико ипак не захтевају велике и сталне чете, као што је то некада било у патријархалној породици. Ти се односи врше према дневним погодбама, које се лако закључују а и разрешују, а које, у главном, врши домаћица. Тако су и опорост и сила, и изнуђавање на рад (што се раније у породици готово није ни могло отклонити) упућени у предузећа, на трг живота и конкуренције. А у породици је сада место мира и добра, кућења са љубављу и неподељеним интересом, како раније није могло бити у толикој мери.

Истина, подела рада не изостаје ни у тако малој породици; мати, кухарица, одрасла кћи, па и сустигла

деца имају своје нарочите задатке; али, у главном, ипак не иде та подела далеко; свако помаже где може, и често се пута предаје послу свом душом, јер га к томе интензивном послу гоне најјачи, најсимпатичнији осећаји. Али подела рада између мужа и жена не простире се само у породици, већ исто тако и између других појединих породица у опште и даљих социјалних уређења. Муж тражи какав положај, зараду, имање; тамо се он бори са знојем за одржање, и налази за то снаге, јер за све то ужива у породици мир, слогу, тиху срећу пријатног опстанка. А жена, која је носила децу под срцем, негује их и васпитава. Она поставља и отпушта послугу, она управља

С. Тодоровић Српска и турска полиција у Београду 1860. год.

у кујни, подруму и одајама, она чисти и крии, свугде у кући поставља ред, води малу борбу против прашине и кварежи и тако одржава много дуже време целу имаовину, све покућанство, сву тековину; она може један исти приход двоструко употребити, ако свој буџет распореди тачно, ако се добро разуме у куповини робе, ако се у опште разуме у малим хемијским, техничким и кухинским пословима; од њезина хигијенског знања, њезина искуства и окретности око болесничке постеље зависи здравље, па и живот свих породичних чланова.

Ако тако тече подељени посао мужа и жене у извесном смислу још даље, то се допуњују много боље по пре; обе стране постижу тако извршење својих специфичних посебности, делају више и стварају просечно више среће и за себе и за друге. Рад мужевљев у држави и на

народној економији испољује се при том много знатније. Газдарични рад у кући обухвата мањи, али потпуни, хармонијски круг: жена, која мужу обед спрема, увече му гладно чело, рађа децу, служећи срећи постаје права домаћица своје куће; она опажа свакога дана, свакога часа плодове свога рада и зна да у њезину маломе царству лежи и почетак и крај све људске тежње. Они се недостаци и егзистичне намере у патријархалној породици губе при васпитавању деце; мора ли и сада мајка да предузме на се то васпитање, то јој помаже много у томе школа, с помоћу које може да постигне што је пре било немогућно. Жене социјалне дужности ван куће, у друштвима, у сиротинским заводима, у васпитању и упућивању деце нижих сталежа, може да врши данашња жена много лакше него пре, јер је у кући мање оптерећена. Ти племенити задаци и уживања у вештини и забави створили су данас изван куће разноврсна удружења, која морају да раде у том правцу заједно с породицом. Тако и, пр. позоришта, концерти, забавна удружења и све друго томе слично. Односе таквих кругова и органа према породици није тешко уредити. Па и поред тога пружа данашњи породични живот најбољу и најлепшу забаву, најнежније уживање у музици и литератури. Антички свет и средњи век знали су у ствари само за јавна весеља, за играчке које даје општина или поједини еснафи и за свакодневно свраћање људи у кавану, а сад је међутим кућа центар забава образованог света.

Тако модерно породично кућење показује поред својих тешкоћа и велики напредак. Истина, тај напредак није свугде Бог зна колико проишо, али се ипак опажа код виших културних народа у његовим вишим и средњим, па чак гдегде и у нижим слојевима. Породица из оног старешинског утицаја постаје све више и више права заједница; из установе за производњу и трговину постаје установа лепог заједничког живота; са ограничењем својих економских циљева почиње радити на племенитом и идеалном, и тако постаје садржином богати склоп за производњу свега узвишеног.

Ако мислим, као што ће и бити, да су споменуте лепе стране потврђене више у бићу модерне породичне економије, а рђаве да су обично прелазне, краткога века, ипак се за то не може навести сасвим поуздан доказ. Будућност ценити увек је проблематично. Свакојачко ће онај имати једностран суд о новијем породичном развоју, који мисли, да породице мора у опште нестати у оном облику, у коме још данас траје као економска јединка, постављена на слободној, симпатичној измени.

Овако схватање полази из уверења, да је у данашњим великим и светским државама, са њиховим лаким саобраћајем, са њиховим заводима за образовање, слободним путовањем, слободом заната, слободом брака, са поделом рада која стално расте, са неговањем сиротиње и државним обезбеђењима породична економија изложена са две стране непрестаним ограничењима: напредни индивидуализам упућује поједине личности све више себи самима, а све мно-

гобројнија друштвена уређења одузимају породици једну функцију за другом, док јој напоследку ништа не остане.

Истина је, да самостална уредба производње није породичном кућењу отргла само оне старе радове као: прело и ткање, шивење и прање, печење и клање; друштвена уређења пружају нам већ и гас, електрицитет, воду, ускоро можда и загревање, она нам дају школовање, образовање, васпитање и шта још не. Не само да одрасле кћери нису више потребне кући, него и сама жена и деца иду много раније на рад изван куће; то чине из оскудице или из чежње за самосталношћу; деца од 12 или 14 год. већ заслужују себи, не примају више родитељску негу, станују за себе, хоће за свој новац и да уживају. Онде где најмодерније околности владају, и деца су најраније зрела; ту се жене поједини млади људи и не питајући оца ни матере; ту су породичне везе најлабавије. С друге стране: закључење брака постаје све теже, број нежењених расте све више; број година од напуштања родитељске куће па до ступања у брак постаје све већи, већ и с тога, што то у неколико доноси и доба учења, образовања, путовања и опште тражења ма какве слободне егзистенције; навикава се поступно на слободу сваке врсте, на уживања која су у породици немогућна, на ванбрачни одношај; породични живот изгледа досадан као оков, којег се у свако доба желе да ослободе; захтева се безусловни развод брака и утврђује се да у свима великим местима разводи бракова постају све чешћи, као што у Сев. Америци долази, већ сад, на девет до десет венчања — један развод брака годишње.

Пошто се у прилог теорија 18. века прича о једнакости човека и жене, захтева се сасвим подједнако васпитање оба пола, као и пуштање жена ка свима позивима, и сматра се уклањање извесних граница рада женама (као што је то било са еснафима), само као прво потребно плаћање на одбитак (*Abschlagzahlung*). Мисли се, да ће нестати бракова и новчаних и уговорних и склопљених због оскудице старања, чим жене узмогбуду изучавати и лаћати се свих позива; нада се, да ће ако жена буде сасвим обезбеђена својом зарадом, сасвим и нестати већ лабавог брака; мисли се, да ће, се досадање већ ограничено кућење забацити сасвим иза врата као каква старудија из прадедовских кукавих времена.

Бар социјализам снови о неком животу младенаца по хотелима и најмљеним кућама; он хоће да пошаље све породице у јавне заводе за рађање, сву децу — дом за неговање деце, полуодрасле у занатске учioniце, пансионате и јавне школе које уједно и негују; за све болесне треба да се старају болнице, за све старе инвалидски домови. То одраслима и подобнима за рад треба с једне стране још само стан, а с друге стране клубови, гостионице, јавни забавни заводи, библиотеке, позоришта и одељења за рад и производњу. Породично је кућење, тобож, већ пропало.

Ко би смео одрицати, да површином посматрању нашег данашњег техничког и социјалног развоја овакви циљеви

могу изгледати као сасвим потребни и спасоносни крајњи исходи? И ко би могао поуздано рећи, да је то немогуће, ако је само посматрао велике промене ранијих епоха, необичан обрт данашње технике и метежну борбу наших моралних представа и социјалних уређења? Али при мирном, ближем посматрању изгледају нам ипак ти идеали и планови будућности као јака претеривања, управо као једнострани логични закључци из делимичних променљивих тенденција, које опет, историјски потребно, морају да се уклоне супротним струјама и, још пре, морају да се сложе са другим потребним тенденцијама.

Зар треба породице да нестане у корист државе и индивидуализма? Зар се мислило, да се држава у 18. веку преобразила у корпорације, а тако исто и све општине и све задруге и удружења? „Il n'y a que l'état et l'individu“, наређиваше француска револуција, а данас развијено законодавство тежи да свугде потпомогне округе, општине, удружења и задруге. Виша култура ствара све компликованије облике, па ипак, поред тога, она одржава сваки типични облик живљења, који нађе као погодан за одређене циљеве. Зар је требало да од једном избаци најважнији, најснажнији, још и данас за 99% свих људи најпотребнији тип који се стварао тисућама година?

У колико данас живот постаје покретнији, са што више људи долази данас сваки у додир, у колико се више свако поред својих сродника састаје са различним друговима своје струке и једномишљеницима, у толико постаје потребнији онај поуздани, затворени спољашњем додиру, најужи круг љубави, поверења и угодности: породица. Упитајмо путнике, који су 2 до 10 година живели по гостионицама, за чим највише чезну? Ко свакога гладнога шаље у гостионицу, сваку породицу у дом на рађање, свако дете од његова рођења па до одраслости у читав низ завода за васпитавање, тај претвара друштво у збир саможивих, егзистичних лениваца, чији нервни немир и сувишина надраженост стварају мношину кандидата за луднице.

Од 45 милиона Немаца било је 1882. године 13,3 милиона мушких и 4,2 милиона женских, који су зарађивали; 8,1 милиона мушких и 18,1 милиона женских особа, које су живеле без зараде или су се бавиле, као послуга у породици, о домаћим пословима. Од женских, које су зарађивале, било је преко 2 милиона испод 30 год., дакле једна група, од које је већина прелазила доцније у категорију породичних чланова, који не зарађују. Та кад би се социјалистички идеал остварио, требало би само завода за васпитање за 15—16 милиона деце и младића, који данас већином станују још код родитеља. То би коштало милијардама. Требало би плаћене снаге за васпитање удесетостручити и умногостручити, и укинути цео тако важни узајамни духовни однос између родитеља и деце. За 17,6 милиона одраслих мушких и женских, који су до сада зарађивали, и 10 милиона који до сада нису зарађивали, дакле уједно за 27 милиона од прилике требало би с једне стране плаћен рад, а с друге стране издржавање у хотелима, у заводима за рађање,

болницама, инвалидским домовима, у колико не би морали живети стално као чиновници у заводима за васпитање или другим којима. Огромна би сума данас неплаћеног рада у породици и у узајамном пријатељском старању, који сад врше међусобно познати људи који добро живе, била отелољена; сав би рад био претворен у плаћен, заведен у књиге а свршаван са равнодушношћу. За неколико процената болесника и породиља биће данас техничка корист да иду у такав завод; али за већину је кућне неговаше много боље и јефтиније, јер уједно и морално васпитава. Трошкови живљења у хотелима били би извесно у неком погледу мањи, али ипак много већи него ли данас у по-

Ј. Пешик Српкиња из Битоља

родицама. Трвења и свађе били би много чешћи, а велики би део данашње индивидуалне слободе био уништен; била би потребна така дисциплина, сирам које би пређашња, у негдашњој патријархалној породици, била права играчка; штељивост би била много мања; у свима заводима и хотелима и т. д. сваки би економисао из опште касе; механичко-друштвени апарат, његове контроле, његови трошкови порасли би невероватно. Дакле: оптимистичкој нади социјалиста, да је така организација праведнија и боља, противе се најоснованије опасности. А шта је код рада, који се данас врши у породици, оправдано и добро? Он долази са љубављу за човека и дете, за најрођенији интерес; није плаћен нити се у књиге заводи а да се при том не рачуна. И зар да се сада оно што су до сада милиони људи у породици за себе и своје учинили — претвори у рад за туђине, који се плаћа. Мајчину негу.

над болесним дететом не може накнадити ни једна болница на свету. Само се нешто од онога, што раде милиони породичних чланова код куће, може боље извести машинским велико-прометним радом; има тисућа малих услуга, послова и старања, који сада од деце и сродника на плаћене туђине прелазе, али који зато, у истој мери, постају и скупији и горе се изводе.

Осим тога: годинама заједничко живљење мужа и жене, родитеља и деце претходна је погодба стварању јаких осећаја дужности, херојског пожртвовања и у главном најважнијих симпатичних осећаја и предавању свих добрих својстава која су никла пре толико столећа. Породица ће при том ући у све компликованију везу са школама и другим установама; социјално тело остаје само онда здраво, кад снага и самосталност породице изнутра расте, као што успева и усавршавање других органа у својој врсти.

Погрешни идеал једнакости мужа и жене заборавља, да све виша култура значи веће диференцовање и већу зависност диференцованих делова једног од другог, бољу везу различних међу собом; заборавља упутство, како треба чинити, да раћање деце и војну обавезу преузимају наизменично муж и жена. Захтевање, да се данас жени допусти настава, лечење и иначе још неки позиви, скроз је тачно; али његово извршење дејствоваће благословеније, ако обичај а и право искључују људе за то на одређеним местима. Јер на арену бездушне људске конкуренције само увести још тисуће жена и пустити их да се боре под кнудом надметања о места за зарађивање, значи: плату умањити или становништву пролетаријат умножити. Рад деце и жена у данашњем времену није доказ, да те снаге наша техника, наш живот, наша производња најбоље примењују, да тако што треба да буде у свима друштвеним слојевима, него само показује да у времену прелаза ка домаћој индустрији, мануфактурној и великој индустрији, па и у крајевима гушће насељености нису били познати заманаји индустријског рада жена и деце, који је тек почињао. Зар нису брдски предели, у којима се жене никад не пуштаху у рударске радове, најеређенији? Могло би се потврдити, да би била велика срећа, да су се снамска уређења очу-

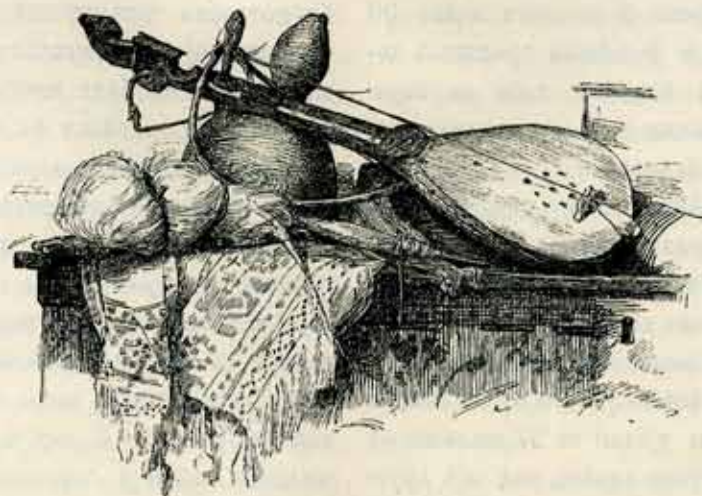
вана и у модерном времену, да жена припада кући а не раду на производњи за светски трг; становништво би спорије расло и страшна би беда изостала. Данас се ради, бар колико је могуће, да се мало по мало удата жена и дете опет истисну из множине великих индустрија, а за неудате девојке да се отвори одређени број поља, за које оне боље приличе од људи.

Свима је женама потребно боље васпитање, него што је данас; многе могу највише дотерати да извесан низ година или и трајно могу за себе саме да стоје; али све морају на првом месту бити тако васпитане, да буду и добре мајке и добре домаћице. Јер свака жена, која то не буде, промашла је свој прави позив, позив у коме врши највише, најсавршеније, најблагословеније; а свака жена, која постане рђава мајка и домаћица, штети морално и економно народност много више, него што јој користи као одличан лекар, књиговоткиња, продавачица, или друго што.

Не лежи у уништењу већ у тачноме обновљењу породичног огњишта и кућења будућност народа и права еманципација жене. Она се, шта данас може учинити једна марљива домаћица средњег сталежа својом довршеном кућно-економском и хигијенском радиношћу, васпитањем деце, познавањем и коришћењем кућеводства; не превиђа се, како су велики природно-научни и технички напредци досада једнострано ступали у службу велике индустрије, којих је благотворно усавршење, ако ступе и у службу куће, још могуће. Само варварска домаћица нижих сталежа може рећи, да данас нема више шта да ради у кући. Код правога огњишта, кад свакоме стању припада и мали врт, домаћица са својом полуодраслом децом има и данас пуне руке посла, а у будуће ће га имати још и више, и поред свих школа, трговина и заната који јој иду на руку, и поред тога, што купује већином готове продукте па већ и готово јело. А поред свога кућеводства има времена и за лектиру, образовање, музику, заједничко-користан и друштвени рад чак и она из најнижега сталежа. Без тога нема никаква социјалног спаса ни лека.

Проф. Д-р А. Шмолер

С немачког превоо В. Ј.

На самртном часу

Лежао сам у постељи болестан, болестан тешко, на смрт.

Опружен целим телом, укочено сам, скоро већ угашеним погледом, као кроз густу копрену, гледао у једну тачку. Но при свем том био сам присебан, свестан свега: и где сам, и шта се око мене догађа, и шта ће са мном бити; осећао сам како, постепено и брзо, наступају последњи тренуци тако званог живота...

Око мене моја породица: отац, мати, сестре, браћа. И док је свако од њих, са сузама у очима, гледало у мене, — ја сам се радовао искрено, од срца, што ћу се једном смирити и отићи тамо „гдје же њест бољезан, ни печал, ни воздиханије, но жизан бесконачнаја.“

Ипак, осећао сам у души неку празнину: беше ми жао што не видех *њу*.

*

У последњем тренутку, у том најдужејем тренутку живота човека, за који самртник има времена да претури сву књигу свога живота, књигу састављену од многих празних, или подераних, или потпуно истргнутих листова, ја сам прелистао књигу свога живота, и то брзо, сасвим брзо: у њој беше само један једини листак, и то први који је уједно био и последњи, и на чијој првој страници стајаху немоћном руком бледо исписане речи: *вера, нада и љубав*, а на другој снажним потезима исписана једна само реч: *Смрт*.

И тад, у том последњем тренутку, беше ми дуго време: лежао сам и затворених очију очекивао Смрт...

*

Тишина. Подигах очне капке. У соби нигде никог: мислили су да спавам.

Отворише се врата тихо, нечујно, неосетно. И то отворање ја не осетих слухом, већ тиме што ми, намах, она густа копрена спаде с очију; што ми скоро сва згрушана крв наново заструја кроз охладнело, мртво тело; што ми се снага, сасвим исцрпена, поче постепено враћати: ушла је *Она*.

Погледах је погледом који је говорио много, врло много.

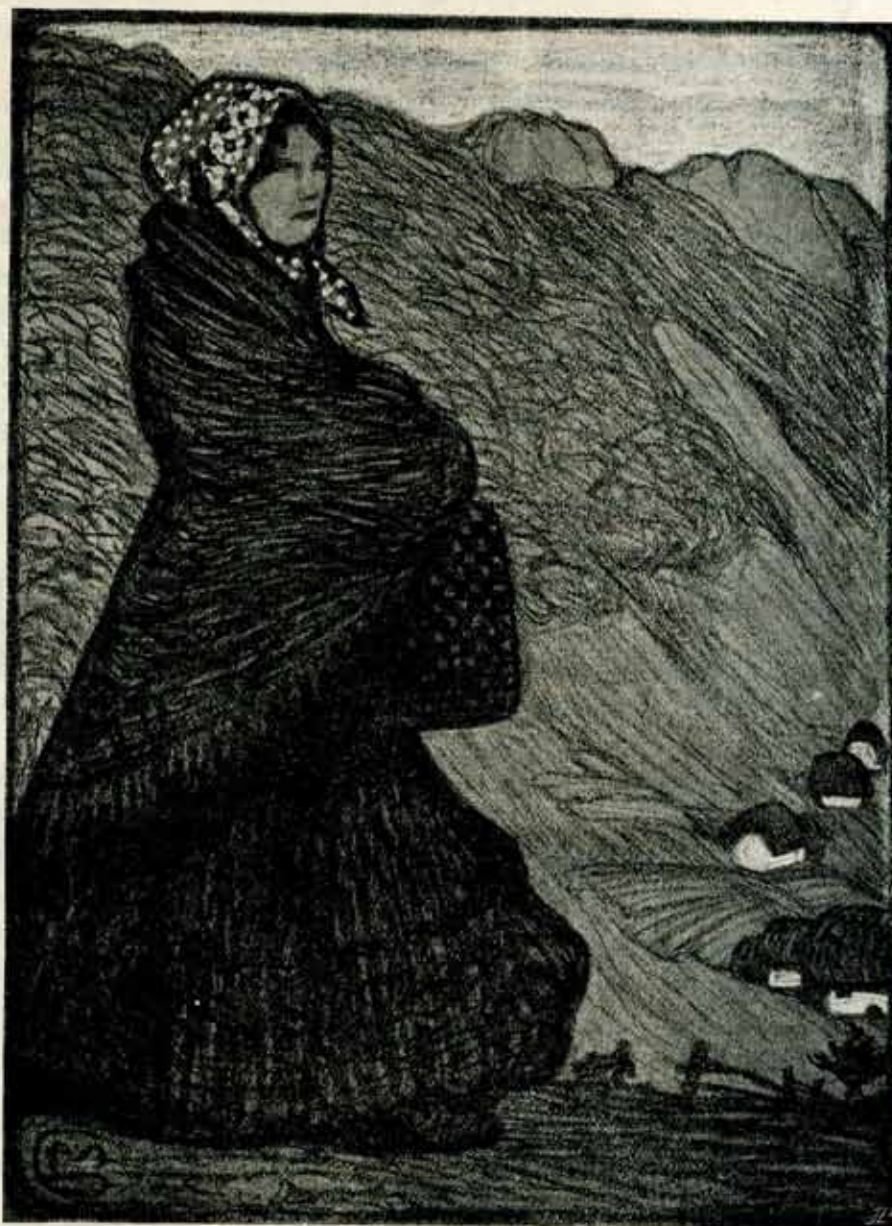
И *Она* је разумела тај мој поглед: приђе ближе к мени и седе на столицу крај моје постеље.

Тада, у томе часку, осетих да ми се и глас повратио, оспособен, освежен. Прикуших сву снагу своју те се лицем окретох к *њој*, и проговорих јасно, гледајући у *њу*:

— Ја те волим!

Проговорио сам први пут у животу, на самртном часу свом.

Ничег ми више не беше жао: видео сам *њу*. И тад склоних очи нехотице: душа је моја хтела да ми *њена* слика остане у стакленим зеницама целе вечности.

М. Гаспарн

Над селом

И ступи Смрт дагано, у свему величанству своме, и већ ми пружи пријатељски своју ледну, коштуваву, спасоносну руку...

У томе тренутку одјекну кроз тишину један врисак, пун страхоте и нежности.

То је вриснула *Она*.

Тргох се и отворих очи.

Невесела зора позне јесени убацивала је кроз мразом извезена окна своју магловиту, тамносиву светлост; преда мном је опет, у свој својој страхоти, зјапцла тешка, неразумљива загонетка тако званог живота.

Беше ми жао сна: у њему сам бар *њу* видео: овако сам Бог зна када ћемо се опет видети, било у сну или на јави.

В. Ј. Рајић.

Зимња елегија

Умрла је наша љубав процветала под јесењим сунцем, умрла као бледе јесење љубичице. Охладило је наше сунце, изгубило се у магли наших пустих, једноликних дана.

Пусто, заогрнуто белим покровом почива место наших невиних састанака.

Следила се широка река, претворила се у смрзнут пут судбине. Ветар јеца кроз врбове гране окићене снегом и леденицама, клизи низ лед и цвили преко снежних поља елегичну нашу умрле љубави.

Одбегли вивци.

Изумрло живот. Умрла наша љубав.

Још једно јато чавки лети кроз мртав дан. Црпна њихова пара снежну пустињу. Чавке лете више места наших невиних састанака лете више моје главе, гачу и певају језовите посмртне песме. Дошао сам на место наших састанака, на тле где су падале наше заједничке сузе, где је грејало сунце наших лених јесењих дана. Дошао сам да нађем стару срећу, да старом топлином растопим замрзнуте сузе.

Заман. Мраз стеже и на месту наших невиних састанака.

Како ли је тек тоби, нежна душо, у мраку, у једноликој пустари наших дана?...

Чавке се јате више моје главе. Осећам хлад њихових крила. Разумем њихове језовите песме. Ветар јеца кроз врбове гране и цвили преко снежних поља елегичну нашу љубави...

Умрла је наша љубав процветала под јесењим сунцем, умрла као бледе јесење љубичице. Охладило је наше сунце, изгубило се у магли наших пустих, једноликних дана.

М. М. Ускоковић.

Живот

Кроз ноћ мрачну и густу јури воз. Силно дахће огњеним грудма и дахћући пушта варице, а оне, живе и једре, појуре свом снагом у пустош и мрак. Гомилају се, сустижу, гоне и прстижу те ватрене пчелице под мрачном таваницом мркога дима. Неке су блиставе и сјајне толико, да светле као сунце међ својим другима; друге су нежне и бледе као сенке. И једне и друге и све скупа јуре вратоломно, грабе простор, троше снагу и ватру своју, како ће их пре нестати у мраку и хладноћи. Али оне лете; лете и губе се...

А вечите светлице, горе на небесном своду, посматрају их и жмиркају осмејкујући се...

Ст. С. Н.

Часовник

Ch. Baudelaire

Кинези гледају сат по оку мачјем.

Једног дана неки мисионар, шетајући по предграђу Нанкина, примети да је заборавио часовник, те запита једног малишана: колико је сати?

У почетку се устезаше мангупчић Небеског Царства а после рече: „Одмах ћу вам казати.“ После неколико тренутака дотрча, држећи у рукама грдну мачку, гледајући јој право у зеницу, и рече без устезања: „Још није подне.“ Тако је у истини и било.

Што се пак мене тиче, кад се нагнем ка лепој Фелини, као што су је тачно назвали, која чини част својој секти, понос мога срца, мирис мој душе, било у дан, било у ноћ, било у потпуној светлости, или непробојној помрчини, у дну тих обожаваних очију — ја видим увек јасно сат, свечани, велики као простор, без поделе минута и секунда — видим сат непокретни, који није означен бројевима, а лак је као уздах и брз као поглед.

А ако би ме какав наметљивац узнемирио док мој поглед почива на сунчанику, ако би ми какав непоштени и нетолерантни геније, какав демон у невреме рекао: „Шта гледаш тако пажљиво? Шта тражиш у очима тога створења? Видиш ли беспослени и самртни час?“ Ја бих одговорио без устезања: „Збиља, видим сат; а тај је вечност!“

Зар не, госпођо, ево донета заслужна мадригала, емфатична као и сами што сте! Збиља, имао сам толико задовољства да навезем ово дрско удварање, али вам ништа нећу тражити у замену.

С француског превела А.

Српкиња из Скопаљске Црне Горе (фотогр. снимно пок. Ж. Величковић). — Тек је „Нова Искра“ била стекла правог и одушевљеног уметника фотографа за Стару Србију и Македонију — пок. Живка Величковића, наставника у Српској Скопаљској Гимназији — дође нам тужна вест, да се овај честити Србин несрећним и неочекиваним случајем убио из револвера. Располажући неколиким његовим фотографским снимцима, објављујемо у овом броју његову фотографију Српкиње из Скопаљске Црне Горе. И избор предмета и уметничка израда њена јасно сведоче колико смо сви, а „Нова Искра“ нарочито, изгубили смрћу доброга Жике.

Јован Поповић Липовац. У редовима руске војске на Крајњем Истоку храбро се бори и овај честити Србин који није непознат у роду свом са досадашњих ратничких подвига. И пре кратког времена, у боју код Ђаојанга, јавно је телеграм широм света о опасном али веома срећном нападу руске војске којој је на челу био храбри Липовац. — Родом из Црне Горе, из села Грађана, Липовац је основну школу свршио у Задру, а даље науке наставио у Београду и Русији. Као руски лекар ступио је у добровољце и одликовао се у боју код Гео-Тепе. То је била такозвана Ахалтекинска Експедиција на Туркестан. У руско-турском рату одликовао се 1878. г. у толикој мери да је на самом бојишту одликован орденом Св. Ђорђа. Тада је био и командир страшне „Деце Смрти“, т. ј. оних најемелијих бораца који су били одабрани из једне целе дивизије, а који су ишли у несумњиву смрт. Због осведоченог јунаштва добио је 1881. год. од руског цара читаво једно имање и наследну пензију од 1500 рубаља. Тавернијска Губернија изабрала га је после тога за предводитеља племства. — Седамдесетих година прошлога века, као руски официр већ, вратио се Липовац у Црну Гору где је био кнежев ађутант и бригадир. После кратког времена поново је отишао у Русију где и данас служи као пуковник, цењен од свих другова са своје беспримерне храбрости. Значајно је, да је за 130 последњих година, Јован Липовац тек 14-ти борац чија прса краси орден Св. Ђорђа I-ог степена! Поред тог јединственог ордена, његова прса носе читаве токе од 26 разних ордена, али највише за личну храброст. За време своје витешке службе раван је неколико пута, али су му, срећом, све ране биле од пребола. Има чин и у личној царској пешачкој гарди. Јован Поповић Липовац познат је и као српски писац. Поред великог броја лирских и епских песама (штампаних скоро у свима српским књижевним листовима седамдесетих и осамдесетих година), написао је и једно опсежно дело о Македонији, у ком се не истиче само као српски родољуб, већ и као хладни и промишљени посматрач живота у садашњости и прошлости ове тужне покрајине. У овом делу покушава да изнесе и начин на који би се ово мучно питање најбоље и најбрже решило. Руско-Јапански рат омео га је да ово дело преда јавности, али по свршетку ове војне угледаће света у издању једне велике Петроградске књижаре. — Руског Цара Николу II. лично је молио да му допусти одлазак у Манџурију. Цар му је то допустио а једно лице из

непосредне Цареве околине написало му је ово писмо: „Чувши да одлазите у нашу ратничку армију, знам да ћете бити пример осведоченој ратничкој вештини руске војске. Радујем се што ће такав српски јунак усрећити редове наше војске. Уверен сам да ћете својим примерима доносити неоцењене користи и одужити се Императору који Вас је обасипао милостима и доказати да су у праву сви они који се Вама одушевљавају. Искрено вам завидим што одлазите у рат, а још више онима који ће бити под Вашом командом, јер сам уверен да ће се под Вашом руком увенчати славом.“

Јовану Поповићу Липовцу, храбром борцу и одличеној љубави српског народа према Русима, нека је хвала и свака част!

Џван С. Јастребов. — Овај честити и цењени покојник, пређашњи руски генерални консул у Солуну, осведочени пријатељ српског народа — познат је нама Србима врло добро. Рад његов у Старој Србији и Македонији, знаменито му дело „Обичаји српског народа у Старој Србији и Македонији“ и читав низ научних чланака етнографских и историјских о нама Србима — обезбедио му је љубав нашу и задобио симпатије туђих научара. Доносимо у овом броју његов лик, а ускоро ћемо из његових посмртних рукописа (који су у власништву наше Академије Наука) објавити и један чланак у преводу проф. Момчила Иванића. —

Сава Тодоровић, редитељ Краљ. Срп. Нар. Позоришта. Нашим читаоцима већ је и из нашег листа позната прослава 25-годишњице уметничког рада овог одличног члана и редитеља Нар. Позоришта. Објављујући у овом броју његову слику, „Нова Искра“ одуђује се његову уметничком раду, желећи му још доста и доста година у служби српској позоришној уметности.

Манастир Милешева. — Види чланак у ов. броју.

Богородица Утешитељка (сликао А. Бугеро). У првом броју своје прве године донели смо неколике врте о животу и раду француског уметника А. Бугероа. У низу његових одличних радова, међу најлепшима, стоји „Богородица Утешитељка“ која данас краси просторије Париског Лувра. —

Босанац (сликао А. Куба). Чешки сликар А. Куба, познат и са своје збирке музичких мотива у српском народу, путовао је више пута кроза српске крајеве и увек се враћао у свој Златни Праг са великим збиркама својих сликарских слика, студија и скица. Илустровао је већ неколика чешка издања о српском народу. Из збирке његових студија доносимо лик нашег Босанца који је и верно и уметнички забележен. —

Српска и Турска полиција у Београду 1860. год. (сликао Ст. Тодоровић). — Колико је наш Београд промењен од потпуне српске управе у њему, сведочи и ова слика. Она представља данашњу Капетан Мишину улицу. Са десне је стране зграда турске полиције са турским башибозуком, а са леве део српске полиције са српским стражаром. На месту турске полиције данас је жандармеријска касарна, а на простору где је била српска по-

лиција, данас је зграда Управе града Београда. Ни царице ни зграда које се виде на слици — данас више нема. Места њихова заузеле су друге зграде.

Битољка (сликао Ј. Пешић). Наши читаоци знају врло добро о злом и несрећном стању у порабањеној Старој Србији и Македонији. Пред забринуту српску браћу износимо слику Српкиње из Битоља, јер смо уверени да ћемо тим угодити родољубљу свију оних који у судбини српског народа гледају и своју судбину.

Над селом (сликао М. Каспари). Београђанима је већ познат Каспари, словеначки сликар, са својих изложбака на првој Југословенској Сликареској Изложби. Још том приликом привукао је на се некрену и одличну пажњу свих љубитеља модерног сликарства. „Над селом“ његов је рад који није био у Београду, али има све одлике Каспаријева манира. У току ове године донећемо још неколика радова овог у истину даровитог словеначког сликара. —

Телеграфон

Сада се много и говори и пише о успелом усавршавању телеграфона, што га је пронашао дански инжењер Пулсен. После многих одличних огледа, пробудио је овај апарат најживље интересовање како у обичне публике, исто тако и у техничара специјалиста.

Телеграфон бележи сваки човеков глас па чак и најслабији звук, који се апарату предаје с помоћу микрофона. — Пре кратког времена био је телеграфон још прилично несавршен. Главни му је недостатак што није јасно и разумљиво хватао гласове за све време говора. Тако нпр. обична обла телеграфонска плоча, после 40 секунда употребе, није била добра за даље фиксирање звучних таласа, јер је већ била, како се то вели, „исписана“. Према томе, ако се желело и даље говорити, морало се мењати ваљке, што није било ни мало zgodно па ни пријатно после сваких 40 секунда. Сад је та незгода савладана: у конструкцији апарата учињене су такве измене, да сада нема никаквих сметњи за његову потпуну употребу.

А каква је практична примена телеграфона? Ево каква. Ако хоћете нпр. да напишете своје пријатељу дугачко и опширно писмо, али за то немате много времена, онда се само обратите телеграфонској карти, — и успех је ту. Свака таква карта дугачка је 15 а широка 10 сантиметара; танка је као свака поштанска дописница, а тешка само 7 грама. Спустите карту у апарат, нагните се над апаратском говорницом и отворите затворац: мали микрофонски апарат, који је у телеграфону, одмах ће проградити, а челична карта окретаће се око себе заједно са малим цилиндричним ваљком, који она тесно обухвата собом; када се карта окрене једном око себе, сама се издигне тачно за један милиметар. Окрећу се и ваљак и карта, а ви за то време говорите све што желите саоп-

штити своје пријатељу. Ако бисте хтели прекинути говор, било да мислите шта ћете још рећи, било да се одморите, — спустите затворац, и микрофон ће прекинути свој рад. Чим зажелите даљи говор, отворите опет затворац, и све иде као што треба. Поред тога, можете удешавати и брзину окретања како кад зажелите. Ако бисте хтели да писмо диктујете полако, можете удесити да се карта једва приметно окреће; хоћете ли брже, може се окретати и највећом брзином. Када је карта скоро сасвим испуњена, апарат се јави сигналним звонцетом; али је тада остало на карти таман још толико места, колико је потребно да се саопште поздрав и најразноврсније жеље. Ако вам је све то мало, ако је карта „исписана“ до краја, — извадите је из апарата, окрените је на другу страну, и „диктовање“ можете наставити до њезина другог краја. На једној страни овакве карте стане толико речи колико их има на 4 стране обичног писма.

Писмо је завршено. Извадите карту из апарата и шаљете је по пошти свом пријатељу. Пријатељ, када добије такву карту, метне је уз ваљак свога телеграфона, спусти се у своју столицу, узме слушала у руке, метне их уз уши, пусти мотор микрофонов и почиње слушати: карта, са необичном тачношћу и јасношћу, изговара све издиктоване речи и, осим тога, предаје јасно и боју гласа и све његове нијансе. Овакво се слушање може понављати до миле воље. Ако вам се на карти учини ма што незгодно, поправка је веома лака: превуците преко тих речи неколико пута магнетом, и одмах је избрисано све што сте избрисати хтели.

Али овим није исцрпена сва примена телеграфона. Ако га саставите са телефоном, показује се веома користан и у другом погледу. Пре него што отидете из куће, приступите својем телеграфону са, рецимо, овим исказом: „Отишао сам од куће, а вратићу се доцније. Али то не смета да ми јавите све што желите, јер је овде мој телеграфон који ће ми казати све што јавите.“ Ако неко зазвони, докле нисте код куће, телеграфон ће се одазвати и саопштити што сте казали, а поред тога и забележиће све што му ваш познаник буде јавио. Када се вратите кући,

само покрените мотор свога апарата, и дознаћете све што Вам је јављено преко телефона.

Данас телеграфон бележи и најдуже говоре, од неколико часова, само када се у њ стави карта од неколико метара дужине, а што је, према његовој усавршеној конетрукцији, веома лако.

Едисн, који је разгледао Пулсенов апарат, изјавио је да су његови фонографи и грамофони изгубили вредност пред оволиким савршенством. И најсавршенији грамофон, као што је познато, прилично шипти т. ј. не предаје гласове сасвим јасно, јер се поред њих чује и шкрипање и непријатно шуштање. Телеграфон објављује сваки глас веома јасно и разговетно.

Са колико осетљивости прима телеграфон и најмање ваздушне покрете, показује овај оглед: из Дражђана у Копенхаген био је послат преко телефона *уздах*; телеграфон, који је био спојен са телефоном, примио га је и показао невероватно јасно и разговетно до најтање нијансе.

Патент за овај проналазак откупило је једно немачко акционарско удружење. Према закљученом уговору, удружење се обвезало да ће за прве две године продати најмање 14.000 телеграфона по цену од 250—1250 динара за комад. —

после је окушавао своје способности на разним пољима рада, докле га његов урођени таленат не одведе његову правоме позиву, који ће му донети славе и признања његових савременика.

Дуго се о Сави Тодоровићу као о глумцу није ништа знало, јер он, као и многи даровити и вредни човек, требало је да прокрчи себи пута необичним трудом и истрајношћу. Он није био чедо среће, које су таласи избацили на површину, већ је необичним напором морао сам избити на видело. Сава је у правом смислу „selfmade man“.

Дубоким схватањем карактера, које је имао да представи, Сава је својим талентом и необичном марљивошћу стварао типове, који су по психолошкој обради били верна слика типова, што су их дотични драмски писци оцртали. Хумористичан тон, који из Савиних типова провирује, пул је живота и тако природан, да ми ни за један тренутак не изилазимо из илузије стварности. Тако звана *карактерна комика* то је струка Саве Тодоровића, у којој он заузима прво место међу садашњим српским глумцима. А колико је он својом природном игром и финим хумором био у стању да задобије гледаоце, најбољи доказ су извесни комади који по себи немају велике драмске вредности, а које он просто одржава на репертоару.

Један од тих комада је и *Цезаров тестамент* од Белог и Вилетара, у коме је Сава као Исидор прославио и своју 25-годишњицу. Позориште је било предано посећено од стране отмене и образоване публике, која у Сави цени свога одличнога и вреднога глумца. Што је најкарактеристичније то је леп и отмен тон у току саме прославе. Није ту било оног безбројног и бесмисленог изазивања после сваке сцене, већ је слављеник изазван после свакога чина по једанпут и симпатично поздрављен од стране гледалаца. А то је најбољи знак, да и овом приликом, као и иначе у животу и раду овог савесног глумца, клика и реклама нису биле заступљене.

Уметник је добио признања за свој уметнички рад и са највишега места, јер га је Његово Величанство Краљ одликовао орденом Св. Саве IV. степена. Управа народног позоришта и другови предали су му по један венац украшен дивним трацима, а исто тако и два школска друга послали су му један лаворов венац. Сем тога, слављеник је добио доста лепих поклона, који ће га вечно опомињати на овај радосни и ретки доживљај.

После представе одушевљена омладина дочекала је свога омиљенога Саву при изласку са позорнице и на рукама однела у „Позорницу Кавану“, где је слављенику дат банкет, који је био тако посећен, да у овој пространој кавани није било довољно места за госте. Ни банкет није носио на себи карактер званичности. Веселе је имало више пријатељски тон, што је све давало необично живу и веселу слику. Званичних здравица (намерно или ненамерно) није било, али је пало доста пријатељских и искрених речи, које ће Сави дати доста новог полета и снаге, да у низу других 25 година рада своју уметност и даље гаји и усавршава на част и понос српске уметности, а на радост својих безбројних другова и пријатеља.

Са оваквим жељама отишао сам са банкета и ја и растао се са слављеником обећавајући му, да ћу приликом његова другог јубилеја проговорити коју више о његову уметничком раду.

Нека би дао Бог да се и ове лепе жеље и моје обећање у своје време испуне!

12. јануара 1905. год.
Београд.

Д-р М.

Прослава двадесетпетогодишњице глумовања г. Саве Тодоровића.

Глумци брзо живе, па брзо прослављају и своје јубилеје. Из кола млађе генерације ово је већ друга прослава. Пре кратког времена Гавриловић, а сада Сава Тодоровић. Чисто да човек не верује, да је од друговања у школској клупи прохујало толико времена. Ми, другови слављенички из овог млађег кола, без обзира на то, да ли јубилеји у опште имају смисла, бунили бисмо се противу оваквих прослава већ и с тога, што не бисмо желели да изазовемо сумњу у своју скору старост. Али знајући да глумци одвећ рано почињу своју каријеру, ми им ову несмотреност радо праштамо.

Рекосмо, да глумци брзо живе. Али не само то, већ и њихова слава брзо пролази и оставља успомену само међу савременицима. Од свих радника на културном пољу: музичари (свирачи) и глумци остављају најмањег трага од својих творевина, јер њихова уметност дејствује тренутно. Утисци њихова рада остају само на гледаоцима и слушаоцима, које они собом и у гроб односе. Са последњим савремеником, који је уживао у њиховој уметности, нестаје и трага о њихову уметничком раду. Ни једно перо није у стању описати оне утиске које њихов рад оставља на гледаоцу или слушаоцу. Па с тога су њихови јубилеји и најоправданији. Сва морална награда њихова, то је признање и слављење од стране живих савременика.

Наш слављеник Сава — Београдско је дете и има међу савременицима још доста другова, који су пратили његово уметничко развијање и усавршавање од почетка па до данас. Сава је, као и већина уметника и глумаца, доста рано напустио школу. Свршио је 4 разреда гимназије, а

КЊИЖЕВНОСТ

Иван Вазов: Кратке приче, с бугарског превео **С. А. Поповић**. У мостарској „Малој Библиотеци“ бр. XX-ти изашле су ове приче Нестора бугарске књижевности, г. Ивана Вазова. Има их пет: *У орту муза*, *Блудни син*, *Ah Excellence!*, *Сустрет* и *Инвалид*. Најјача је од њих *Сустрет*, где се црта једна бугарска снаша, лепа и приглуна снаша као што су и наше сеоске снаше. Муж јој је одмах некако по венчању отишао у војску. Она се пак некраде од свекра и свекрве и иде у Софију, да се види с мужем, који им се није јавио нека три месеца и сусреће се са — његовим мртвачким спроводом. Обрада је врло уметничка, без рефлексја и наравоученија, које су у осталим причама врло честе. Превод је без мало добар и чита се као да је српски оригиналан. Радујемо се што је „Мала Библиотека“ увидела потребу узајамног упознавања југословенских народа, али нас толико исто жалости што њу не увиђају и београдски издавачи (т. ј. ако! њих има).

М. У.

РАЗНО

* Раша Митровић и Живојин Радосављевић, учитељи, приредили су за матере читанку под именом „Материнско Царство“. Ову је књигу прегледао Просветни Савет и предложио: да се може поклањати ученицама Више Женске Школе, Учитељских Школа и да се може набавити за књижице свих народних школа. Како ће трошкови око ове књиге бити велики, то писци и издавач позивају све децје пријатеље (а највише матере), да се на ову књигу претплате. Претплата се прима до 1. фебруара о. г., а књига ће бити готова до 10. тога месеца. Књига ће изнети до 10 штампаних табака на лепој хартији. Скупљачи на сваких 5 књига добијају по једну на дар. Цена је књизи за претплатнике 1 динар или 50 новчића. Књига излази у издању књижаре Велимира Валожина.

* Антиалкохолско удружење српских учитељских приправника Сомборских „Спас“ објављује српском свету, да је изашао из штампе први свезак његове библиотеке под насловом: „Рат алкохолизму“. Садржај је: 1) Химна удружења „Спас“, од М. Поповића учит. припр. IV. г. 2) Предговор, од удружења „Спас.“ 3) Важност антиалкохолског покрета по народ, говор Ст. Бенина учит. припр. IV. год. 4) Народна школа и антиалкохолски покрет, од Сл. М. Косића учитељ. приправ. IV. год. 5) Штетни утицај алкохола на ђачку омладину, од В. Чубриловића учит. припр. IV. год. 6) Монолог, од М. Поповића учит. припр. IV. год. 7) Наш одговор или зашто се није основало друштво „Умереност“, од Ст. Бенина, учит. припр. IV. год. — Књига износи преко три штампана табака. Цена је само 10 новчића (20 потура). Може се добити код удружења у Сомбору.

* На дан Св. Саве освећен је у Вуковару Српски Дом, подигнут добровољним прилозима Срба из Вуковара. Дом је примно у своје просторије: српску народну школу, женску добротворну задругу, кредитну задругу, гимнастичко друштво „Соко“ и певачко друштво „Јавор.“ Још један доказ, шта се може учинити удруженим снагама и љубављу према свом народу. —

* У Новом Саду штампана је политичка брошира: „Шта је било и шта треба да буде? Реч после саборских избора.“ — Писац је Јаша Томић. Брошири је цена 4 потуре (2 новч.), а поруџбине се упућују Кости Лери (Нови Сад). —

* М. Ј. Јелић, секретар Министарства Финансија, штампао је свој рад: „Политика монетарног растројства у Србији.“ Садржина је: 1. Треба ли одобрити Народној Банци повластице још за 25 година? 2. Појава ажије и њени узроци. 3. Котеријска монетарна политика. — Књизи је цена 1 динар. —

* Књижара Велимира Валожина штампала је 4 нове књижице за децу. Две су за мању децу („Принцеса Белка“ и „У зверињаку“) а две за одраслију („Звезда“, уредно Мих. Сретеновић, и „Радоет“, уредно Милорад М. Петровић). —

* Изашао је трећи свезак „Покрета“ у ком су „Чланци о телесном вежбању“. Написао их је проф. Тих. Остојић, а по реду су: 1. Вежбајмо, јачајмо своје тело. 2. Телесно наситање омладине. 3. Децје игре. 4. Српско игралиште. 5. Видовданска слава у Раваници. — Цена је књизи 80 потура. —

* Из „Нове Искре“ засебно је одштампано: „Утопљено звоно, драмска бајка у пет чинова, написао Герхард Хауптман, превео Р. Ј. Одавић.“ Издање је на веома финој хартији, у 8°, има 178 страна, а цена је 2 динара. Може се добити у Београдским књижарама и у администрацији „Нове Искре“. Књижарима уобичајени рабат. —

* Академија Наука и Уметности досудила је књижевничку помоћ из Задужбине Михаила и Марије Миливојевића, по 300 динара: Људевиту Вуличевићу, свештенику у Италији, Лазару Комарчићу, књижевнику и новинару, а 200 динара Мати Радосављевићу, пензионару. —

* У Златном Прагу штампана су: „Писма о руско-јапанском рату“. Писац је Вацлав Кловач, а превела их је, са нишчевим допуштењем, г-ђа Даринка К. Суботића. Цена је 20 новчића или 40 пара динарских. —

* У издању књижарнице Геце Кона изашла је нова композиција Ст. Биничког: Марш Краљеве Гарде. Цена је 1-50 динара. —

* У Бечкој штампарији Мехитариста штампана се „Ама-тер“ лист за неговање фотографске вештине међу Јужним Словенима. Излази једанпут месечно на 8 страна (26 × 32, см.), а издаје га и уређује Владислав И. Цветановић (Mittweida, Sachsen). Годишња је цена: 4-80 марака, 6 круна или 5-40 круна.

* Штампарија Савића и Кооп. покренула је ове год. нов лист „Спорт и Свет“. Лист излази сваког 1. и 15. у месецу, доноси илустрације из разних спортова, а цена му је годишње: 16 динара или круна. Уредник је Добривоје Лазаревић. —

* У првом свом овогодишњем броју доноси италијанска „Nuova Rassegna“ (Firenze, Via Ricasoli 61—63) приповетку Госп. Симе Матавуља „J figli“, из збирке

„Живот“, у одличном преводу наше сараднице Г-ђе Умберте Грифини. — У овом је броју и наставак оригиналног чланка Д-ра Вићентија Лозовине „Le ispirazioni poetiche di Petar Preradović.“

* „Българска Сбирка“ објавила је у свом овогодишњем првом свеску превод приповетке Госп. Симе Матавуља „Звоно“. Преводац је Стеван Кутинчев који није пожално труда да превод буде што бољи и тачнији. — У том је свеску и приказ „Календара Матице Српске за 1905. годину“. Између осталог вели се о њему: „То је зборник српскога народа. У осталом, Срби су том погледу били и остали у много бољим приликама од нас. Имали су и добре алманахе и добре календаре. Доста је да поменемо „Орао“, „Бели Орао“, „Срборан“ и друге. Од оваквога календара („К. М. С.“) не може бити никоји кориснији.“ —

* Зближавање и братимљење југословенских уметника „Българска Сбирка“ поздравља овим речима: У области југословенских односа већ је учињен велики корак на путу споразума и солидарности. Уметници — творци лепога и носиоци најмирије културе — дадоше пример. Оно што се почело у Београду за време Крајева крунисања и уметничке изложбе, завршило се у Софији. Загреб, Београд, Љубљана и Софија пружише руке и изгрлише се у лицима својих уметника. Уметност је послужила као основа једном југословенском савезу, савезу уметника. Топло и искрено поздрависмо онај дан када представници бугарске, српске, хрватске и словеначке уметности донесоше, у заједничкој седници, већ познату резолуцију и када основаше своје савезно удружење „Лада“. —

* Стево Јањетовић штампао је у Новом Саду збирку „Из мога села, цртице из прошлости“. Књижница је у 8°, а има 88 стр. Цена није означена. Приказивач „Заставин“ вели: „уверисмо се да их је написао човек из народа, који добрано разуме народни живот... Из сваке се приче и сваке врсте види да не само познаје ствар, него кад се боље као књижевник извешти, моћи ће нам изнети многу и многу ствар која нам није позната а треба да се зна.“ Догађаји у приповеткама црпени су из Горње Крајине. —

* 14. о. м., на дан Св. Саве, одржала је Српска Матица свечану седницу, на којој је друштвени секретар Д-р Милан Савић говорио у спомен и славу пок. Д-ру Јовану Јовановићу Змају. —

* У Херцег-Новом, у издању књижаре Ј. Секуловића, штампао је Никола Д. Велимировић своју књигу „Успомене из Боке“. Књизи је цена 40 хелера.

* Из „Самоуправе“ засебно су одштампани „Извештаји о српском устанку под Кара-ђорђем у новинама онога доба. Велешке о устанку у Бечким новинама“. Цена је 0.40 дин. —

* У Државној Штампарији наштампан је „Државни Календар Краљевине Србије“ за 1905. годину. Може се добити код свих повлашћених књижара и у стоваришту књига Држ. Штампарије. Цена је у тврдом повезу 4 динара, у елегантном 6 динара. —

* Милан Поповић (Загреб) написао је књигу „О картелима и трестовима с привредног и друштвеног гледишта“, прилог националној економији. Садржај је овај: I. Опћи днo: 1. Увод; 2. Поставак и појава картела и трестова; 3. Организација капитала и рада; 4. Психологија великих предузимача; II. Картел: 1. Уопће; 2. Де-

финиција картела; 3. Облик и различите врсте картела. III. Трест: 1. Дефиниција треста; 2. Врсте трестова; IV. Разлике између треста и картела и трестова. V. Законодавство против картела и трестова. VI. Остале мјере против картела и трестова. VII. Завршетак. VIII. Пријеглед књижевности. — Књига ће изнети око 5 штампаних табака а стајаће К. 1, те ће се почети штампати, чим се јави довољан број претплатника.

* Изашла је нова књига: „За породицу и дом“. Написао Мита Ђорђевић. Нови Сад, — Српска књижара и штампарија Браће М. Поповића г. 1904. Цена је књизи кр. 1.20.

* 25. о. м. прославио је Бранислав Ђ. Нушић двадесетпетогодишњицу свога књижевног рада. Нарочити одбор у Новом Саду био је узео на себе све старање да прослава буде што лепша и вићенија. Народно Позориште у Београду представљало је тога дана, у част слављенику, његову „Протекцију“. — И ако се о Нушићу још не може дати дефинитиван суд, јер је пред њим јоште живота и рада, ипак се једно може поуздано утврдити: Нушић је веома плодан писац, а данас, без малог, једини и најбољи наш драматичар. У оцењивању његова рада још је пуно личних примеса, али ће време све то збрисати, и онда, можемо се надати, суд ће бити и тачнији и бољи. — Прославу његову поздравља и „Нова Искра“ са најискренијим жељама да се и даље одужује српској књизи и да задужује захвалношћу бар „доцније неко поколење“. —

* У првом броју „Нове Искре“ за прошлу годину донесемо лик и објавимо радосну вест да је за Скопљанског митрополита и егзарха Доње Мизије посвећен изабраник међу позванима — Севастијан Дебељковић. А већ данас бележимо то име, пуно најлешних нада за потлачено Српство, у читуљу великих српских људи. 23. јануара испустио је дух свој, а 28. погребен у столици својој, српско-царском Скопљу. Покојна му душа у рајском насељу!

* 19. јануара одржали су Београдски књижевници свој скуп за доношење законске одлуке о књижевној својини. Рад овога скупа, примљен одлично, прошириће се на другом састанку, када ће доћи и српски уметници, да се заједничким силама изведе доиста потребно законско решење о књижевно-уметничкој својини у Краљевини Србији. Случаји са књижаром Браће Поповића и још неколиких књижара „издавача“ убрзавају ову ствар, којој доиста треба наћи лека. Немамо разлога сумњати да ће и Народна Скупштина радо прихватити жеље најискренијих радника — српских књижевника и уметника.

БИБЛИОГРАФИЈА

Божичке приче, од Милене Миладиновићке. Нови Сад, штампарија српске књижаре Браће М. Поповића, 1904. 12.5 × 22 см., стр. 46.

Издање пишчевих пријатеља. — *Али-паша Ризоанбеговић, као народни вођ и државник*. Са особитим обзиром на данашње прилике и положај српског народа написао Јован С. Ђугумовић. Цијена 50 хелера. У Новом Саду, царна штампарија Ђорђа Ивковића, 1904. 13 × 19.7, стр. 46.

Има ли зла лека? Разговор Срба ратара о земљорадничким задругама. Чуо на прибележио Павле Аршинов. Друго издање доцњено. У Загребу, штампано у Српској Штампарији, 1905. — 15×23 см., стр. 112. Цена 1 круна (1 динар). —

Звезда. Књига за децу. Уредно Мих. Сретеновић. Београд, издање књижаре Велимира Валожића. Цена 60 пара дин. 14×22.5 см., стр. 96.

Свеска 86., 87. Мала Библиотека. Број XX. XXI, 1904. Светислав Стефановић: *Песме*, оригиналне и преведене. Друга књига. Цијена 60 потура — (80 пара дин.). У Мостару, штампарско-умјетнички завод Пахера и Кисића. — 10×15 см., стр. 160+IV.

A. Aškerz. *Primož Trubar*. Zgodovinska epska pesnitev. Ljubljana, Ig. pl. Kleimayr & Fed. Bamberg, 1905. — 12×17.8, стр. 135. Цена: 2, повезано 3 круне.

Претплатницима и читаоцима Нове Искре

Ево нас и на почетку седме године.

За нама је пуних 6 година тешког и незахвалног посла, али који нам добру вољу још није убио. И ако смо се у току шесте године озбиљно решавали да престанемо са „Новом Искром“, и ако смо почели веровати да је она још вазда само луксус за српске читаоце, — „Нова Искра“ била је јача од нас!

Седмом годином улазимо у старе невоље, али нас вазда држи нада, да ће, можда, сад, ове седме године, ипак бити боље, јер је „Нова Искра“ својим шестогодишњим излагањем јасно показала да је озбиљан и поверења заслужан лист. Није она какво ново подузеће, да би претплатници могли сумњати у његово одржање. Своје обвезе према претплатницима вршила је она увек тачно, али, на жалост, не и претплатници према њој!

И опет вечито нова и увек стара песма о претплатницима! Али — искуство је најбољи учитељ. Многи неплатници „Нове Искре“ знају врло добро да смо своја оправдана потраживања ипак наплатили, — а онима, који још немадоше искуства о том, мирно велимо: не одужите ли се и „Новој Искри“ и својој савести, доћи ће ред и на Вас. Тешко је било почети, а сада ћемо је према сваком неплатнику најозбиљније применити.

Претплатници који су добили опомену за дуг, нека је сматрају као последњу, јер су наше књиге најисправније и законски вођене, — а наплата је, у таквом случају, врло лака.

Обраћајући се пријатељима једине српске илустрације, молимо их да у кругу свом препоруче наш лист. Претплата је означена на челу листа, а најбоље је претплатити се код пошта или претплату послати поштанском упутницом.

Обећавати за ову годину нећемо ништа. Не обећати а дати, увек је боље. Сараднике молимо да нам ни у овој години не откажу своју помоћ.

Власништво НОВЕ ИСКРЕ

САДРЖАЈ:

Привиђење нашег Цептљена, од Симе Магавуља.
Из посмртних рукописа Змајевих, песме.
Лабудова песма (Калхас), драматска сцена у једном чину од Антона П. Чехова, превод с руског.
* * * песма Алексе Шантића.
О значају науке о свету, популарно космографско предавање професора М. Ј. Андоновића (наставиће се).
Крај огњишта, песма Борског.
Манастир Милешева од Ст. П. С.
Тако радо (Милена Милединовићева), песма. С немачког М. П.
Казна, написала Е. Нега (наставиће се).
Паноћно даворје, песма М. М. Петровића

Садашњост и будућност породице, проф. Д-р А. Шмолер. С немачког превео В. Ј.
Листићи: На самртном часу од В. Ј. Рајића. — Зимња елегија, од М. М. Ускоковића. — Живот, од Ст. С. И. — Часовник (Ch. Baudelaire). С француског превела А.
Уз наше слике.
Хроника: (Наука, Уметност, Књижевност, Разно, Библиографија).
СЛИКЕ: Српкиња из Скопљске Црне Горе. — Јован Цоповић Липовац. — И. С. Јастребов. — Сава Тодоровић, редитељ и члан Краљ. Срп. Нар. Позоришта. — Манастир Милешева. — Богородица Утешитељка. — Босанац. — Српска и турска полиција у Београду 1860. год. — Српкиња из Битоља. — Над селом.